

مرجع امنیت در اندیشه سیاسی و امنیتی رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)

سیامک باقری چوکامی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۳۰

چکیده

یکی از عناصر مقوم مفهوم امنیت در هر مکتب امنیتی، مرجع امنیت است که در پاسخ به پرسش اساسی امنیت برای چه کسی یا برای چه چیزی قرار دارد. مکاتب مختلف امنیتی با توجه به مبانی هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی، پاسخ‌های متفاوتی به این سؤال کلیدی امنیت داده‌اند. سؤال اصلی پژوهش پیش رو نیز این است که رهبر معظم انقلاب چه پاسخی به امنیت چه کسی و چه چیزی داده است؟ با توجه به اینکه کشف این سؤال مستلزم رجوع به متن بیانات رهبری است، از روش تحلیل مضمون برای استخراج داده‌ها و تبیین آن استفاده شده است. تحلیل مضمون از انواع تحلیل‌های کیفی برای دستیابی به نتیجه مفید است که داده‌ها به صورت روشمند، بررسی و تحلیل می‌شوند. بر اساس یافته‌های این تحقیق، مرجع امنیت در اندیشه رهبری از منظر چه کسی یا کدام واحد؛ چند سطحی، چند بعدی و چند وجهی مرکب و مشتمل بر فرد، جامعه، دولت، امت و بشریت است و از منظر چه چیزی؟، ارزش‌های مقوم هر یک از واحدهای پنجگانه را شامل می‌شود، که ملهم و منبعث از بینش توحیدی و مبانی انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی ایشان می‌باشد. همین امر، رابطه بین این واحدها و بین واحدها با ارزش‌های اساسی را، تعاملی و اندام‌واره نموده است.

کلید واژگان: امنیت، مرجع امنیت، اندیشه امنیتی

مقدمه

تجربه تاریخ زندگی انسان‌ها و جوامع بیانگر این واقعیت است که امنیت امری ضروری و حیاتی است، به گونه‌ای که همه نیازهای بشری، رفاه مادی و تعالی معنوی جوامع وابسته به وجود آن و در سایه سار امنیت ممکن می‌شود و حصول جامعه متعالی و پیشرفته بدون آن امکان پذیر نیست. اهمیت و اولویت امنیت برای زیست بشری به حدی است که در تراجم بین امنیت و عدالت و امنیت و رفاه که فلسفه حکومت‌ها را تشکیل می‌دهد، امنیت تقدم پیدا می‌کند، چرا که عدالت یا رفاه بدون امنیت ممکن نیست. چنانکه استاد مطهری ابراز داشته است: «در شرایط آشفته و هرج و مرج گونه، معمولاً عدالت به مثابه آرمان طرح شده و از تحقق عملی آن کمتر سخن به میان می‌آید.» (مطهری، ۱۳۶۱: ۴۸-۵۲) و یا رهبر معظم انقلاب نیز فرمود: «زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی هر جامعه‌ای امنیت است.» (بیانات، ۱۳۷۸/۶/۱۰)

با توجه به ارزشمندی امنیت برای همه جوامع، مهمترین و کلیدی‌ترین پرسشی که در باره امنیت مطرح می‌شود این است که امنیت چه کسی و چه چیزی باید تأمین شود؟ این سؤال و پاسخ به آن، توجه همه مکاتب، اندیشمندان و نظریه پردازان حوزه مطالعات امنیتی را به خود جلب کرده است، منتهی در این باره، محققان و پژوهشگران غربی اولین نظریه پردازان به صورت فنی و اختصاصی ورود کرده و حجم وسیعی از مباحث را به خود اختصاص داده‌اند، به نحوی که در حال حاضر به گفتمان غالب در مجامع علمی و دانشگاهی جهان تبدیل شده و حتی مراکز علمی ایران هم متأثر از آن می‌باشد. (لکزایی، ۱۳۹۳: ۸) در حالی که در این زمینه منابع غنی متون دینی و مباحث امنیتی و دفاعی فقها و علمای ایران و جهان اسلام وجود داشته، اما کمتر به آنها استناد شده است. درست است که اندیشمندان اسلامی برخلاف مطالعات امنیتی سکولار، به صورت خاص و دانشگاهی به پرسش‌های اساسی امنیت از جمله اهداف مرجع امنیت ورود نکردند، ولی بررسی متون اسلامی نشان می‌دهد که فقها به صورت عام و کلی به سؤال امنیت چه کسی و چه چیزی پرداخته‌اند. به طور مثال «وجوب حفظ نظام» یا «وجوب حفظ اسلام» به نوعی پاسخ به امنیت چه کسی است و یکی از احکام مورد اتفاق فقها و در ابواب مختلف فقهی به کار رفته و حتی یکی از

قواعد فقهی، بلکه در رأس آنها به شمار می‌آید. در این زمینه صاحب جواهر حفظ نظام و ایجاد نظم در امت را از مهمترین واجبات شمرده است. (نجفی، ۱۹۸۱: ۳۲۸) امام خمینی (ره) نیز در بیان حکم حفظ نظام چنین فرمود: «همانا حفظ نظام از واجبات بسیار مؤکد است و ایجاد اخلال در امور مسلمانان از امور مورد غضب است.» (امام خمینی (ره)، ۱۴۱۵ ق، ج ۲: ۶۱۹)

بیان فوق مؤید این واقعیت است که مرجع امنیت در اندیشه‌های امنیتی محققان و اندیشمندان اسلامی مغفول نبوده، منتهی آنچه مورد غفلت قرار گرفته است، رجوع به این متون، استخراج، تبیین و تئوریزه کردن آنها است. البته ناگفته نماند که در سال‌های اخیر برخی محققان در این زمینه وارد شده‌اند، (رحمت الهی و همکاران، ۱۳۹۴ و کریمی مله، ۱۳۹۴ و پورسعید، فرزاد، ۱۳۸۹) اما این تلاش‌ها محدود بوده و بیشتر به اندیشه‌های امام خمینی (ره) معطوف شده است.

در این پژوهش تلاش بر این است که موضوع مرجع امنیت در آرا و نظرات رهبر معظم انقلاب مورد کاوش و تبیین قرار گیرد. ارزش و اهمیت این بررسی علمی در درجه اول به مقام کنش‌گری و سیاست‌گذاری امنیتی ایشان برمی‌گردد، به بیان دیگر به جایگاه رهبر معظم انقلاب در نظام جمهوری اسلامی بر اساس آموزه‌های اسلامی و نقش تعیین‌کنندگی ایشان در سیاست‌های دفاعی کشور بر اساس وظایف و اختیارات مصرّح در اصل ۱۱۰ قانون اساسی مربوط می‌شود. همچنین تجربیات ارزنده و درخشانی که ایشان در عرصه‌های فرماندهی و راهبری سازمان دفاعی نظام و مدیریت چالش‌ها و تهدیدات نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی از ابتدای انقلاب تاکنون داشته‌اند. ثانیاً اهمیت این بررسی مرتبط با مقام تحلیل‌گری و جایگاه فقاہت رهبری است. روش‌مند بودن ایشان و ابتنای روشی معظم‌له بر عقلانیت اسلامی و بهره‌مندی از روش اجتهادی در مباحث سیاسی، اقتصادی، مدیریتی، امنیتی و دفاعی (خسروپناه، ۱۳۹۶/۷/۲۴) مزید بر مقام امنیت‌سازی است و این دو انگیزه تحقیق و تفقه در اندیشه امنیتی ایشان به ویژه پاسخ‌تفصیلی در زمینه مرجع امنیت را فراهم ساخته‌اند. البته همایش‌ها و کارهای علمی محدود و پراکنده‌ای در جمع‌آوری و تبیین اندیشه‌های دفاعی و امنیتی رهبری صورت گرفته است، ولی هنوز خلاء کارهای جدی علمی در زمینه آرا و نظرات ایشان به خصوص در باره پرسش‌های اساسی امنیت وجود دارد. از این‌رو، مسأله محوری این پژوهش شناسایی و تحلیل مرجع امنیت در اندیشه سیاسی و امنیتی رهبر

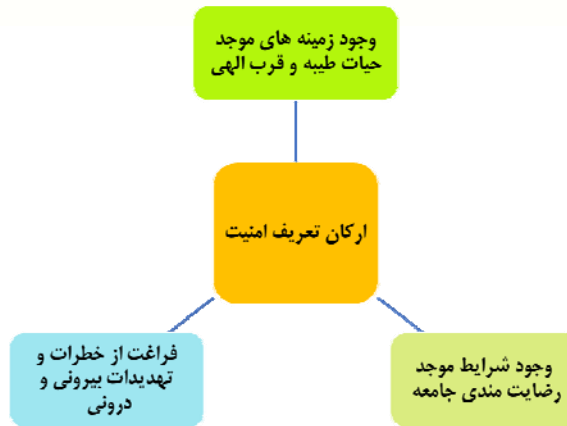
معظم انقلاب است. سؤال اصلی که تلاش می‌شود اندیشه‌های سیاسی امنیتی رهبری از طریق روش تحلیل مضامین مورد واکاوی و تحلیل قرارگیرد، این است که ایشان چه پاسخی به امنیت چه کسی و چه چیزی داده است؟ فرضیه این پژوهش عبارت است از این که مرجع امنیت در اندیشه سیاسی امنیتی رهبری متأثر و ملهم از بینش توحیدی در هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی است، به همین دلیل به جای مرجع امنیت با مراجع امنیت در همه سطوح امنیت فردی، جمعی، ملی، امّتی و جهانی روبه‌رو هستیم. این امر نقطه فارق با رهیافت‌های عرفی‌گرا در خصوص مرجع امنیت است. ابتدای پژوهش نیز بر این مفروض است که امنیت کلاً امری سیاسی است و معمولاً ویژگی‌های امنیت سیاسی همان ویژگی‌های کلی خواهد بود، زیرا همه انواع امنیت، سیاسی هستند. (بوزان، ۱۳۸۶: ۲۱۶)

مفهوم شناسی

امنیت^۱: این که یک اندیشمند چه تصور یا تصدیقی از امنیت دارد، تأثیر تعیین‌کننده بر مرجع شناسی او در زمینه امنیت خواهد داشت.

سه تعریف کلان از امنیت قابل احصا است؛ یک) امنیت به معنای نبود تهدید و ترس علیه ارزش‌های جامعه و نظام، به عبارت دیگر امنیت یعنی «توانایی کشورها و جوامع برای حفظ هویت مستقل و تمامیت آنها». (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۳) دو) امنیت به معنای رضایت و یا وضعیتی که در آن بین خواسته‌ها و داشته‌ها در یک واحد سیاسی معین، متناسب با ضریب ایدئولوژیک (آن واحد)، تعادلی وجود دارد که نزد بازیگران (آن واحد)، تولید رضایت می‌کند. (افتخاری، ۱۳۹۱: ۲۲-۲۳) سه) امنیت به معنای مصون بودن از تهدیدات بیرونی، وجود رضایتمندی از شرایط زیست سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جامعه و وجود شرایط تعالی معنوی و روحی برای حصول به حیات طیبه. در تعریف اخیر به وضعیتی اشاره می‌شود که در آن ضمن مصونیت ارزش‌های حیاتی جامعه از تهدید، نوعی رضایتمندی در جامعه جهت حرکت به سوی قرب الهی وجود داشته باشد. (لک‌زایی، ۱۳۹۳)

¹ Security

شکل شماره ۱: ارکان تعریف امنیت

بنابراین، تعریف مختار از امنیت و امنیت سیاسی لزوماً هم‌نشین تهدید سیاسی نیست و در مقابله با دشمن معنا پیدا نمی‌کند. بر این پایه میزان امنیت سیاسی نیز تنها با نرخ تهدید محاسبه نمی‌شود، بلکه کم و کیف امنیت باید با میزان شرایط ایجابی از دو منظر رضایتمندی و غایت‌مندی نیز سنجیده شود. به بیان دیگر نمی‌توان به صرف گفتمان سلبی ادعای امنیت کرد یا به صرف تأکید بر گفتمان ایجابی، امنیت را تحقق یافته پنداشت، بلکه هر دو جنبه به صورت هوشمندانه و در ذیل و مدار قرب الهی و کسب حیات طیبه می‌تواند میزان امنیت سیاسی را محقق نماید.

مرجع امنیت^۱

مرجع امنیت دومین دانش‌واژه کلیدی است که با فهم صحیح آن می‌توان استقصای دقیقی از متن بیانات رهبری داشت. مرجع امنیت معیار و محک اصلی درک امنیت و عدم امنیت یا سنجش وجود تهدید و عدم وجود تهدید است. اغلب نویسندگان برای تعریف مرجع امنیت، گزاره موجز امنیت چه کسی و چه چیزی به کار برده‌اند. البته برخی با حفظ این گزاره، واژگان دیگری را هم بر آن افزودند؛ مانند کریمی مله (۱۳۸۴) آن را به امنیت کدام واحد یا چه کسانی و چه چیزی تعریف کرد.

^۱ Referent Object of Security

آن چیزی که مفهوم شناسی مرجع امنیت را کمی با دشواری روبه‌رو کرده است، عبارت‌های مشابه مانند موضوع یا موضوعات امنیت^۱، هدف یا اهداف مرجع امنیت و سطوح امنیت است. همان‌طور که اشاره شد مقصود از مرجع امنیت، این است که امنیت(بقا) و تهدید وجودی امنیتی با «رجوع» به آن تعیین می‌شود. (ره پیک، ۱۳۸۵: ۶۷) در تحلیل و تفسیر این مفهوم برخی مرجع امنیت را عبارت از واحدی دانسته‌اند که (با هدف تقلیل تهدیدات و تأمین امنیت پایدار) موضوع سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های امنیتی واقع می‌شود (لکزایی و حاجی زاده، ۱۳۹۳: ۳) موضوع یا موضوعات امنیت مسائل و اهدافی است که امنیت برای آنها تحقق یافته و رفع تهدید از آنها هدف سیاست‌های امنیتی است. (رحمت‌الهی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۹) از ویژگی‌های موضوع امنیت، تعدد و تنوع آن است. هدف یا اهداف مرجع امنیت شامل آن دسته از موضوعات امنیت است که بالاترین و بیشترین اهمیت در میان موضوعات دیگر را دارند. بوزان که واضح این عبارت است، چنین تعریف کرد: چیزهایی که موجودیت شان در معرض تهدید انگاشته می‌شود و دعوای مشروعی برای بقا دارند. (بوزان، ویور و دو ویلد، ۱۳۸۶: ۲۱۶) از این‌رو، هدف مرجع امنیت عبارت است از مهمترین موضوع امنیت در بین سایر ابعاد و موضوعات امنیتی. این تعریف مبتنی بر یکی از ارکان مفهومی هدف مرجع امنیت است. دو رکن مهم دیگر عبارت‌اند از تهدید وجودی و تدابیر اضطراری. (پورسعید، ۱۳۸۹: ۳۲) با این تحلیل، سازمان معنایی هدف مرجع امنیت را می‌توان این‌گونه ترسیم کرد که اولاً، بالاترین و مهمترین موضوعات امنیت را شامل می‌شود ثانیاً، تهدید وجودی متوجه آنها است ثالثاً، برای حفظ بقای آن می‌توان به تدابیر اضطراری توسل جست.

سطوح امنیت، نیز در فهم مرجع، اهداف مرجع و موضوعات مرجع امنیت بسیار مهم است، زیرا در هر سطحی از امنیت باید مشخص شود که مرکز و ثقل و کانون امنیت و تهدید کجاست؟ مثلاً در سطح ملی امنیت، دولت یا حاکمیت مناسب‌ترین محور تلقی شده است. اما امنیت در سطح فردی، هویت فردی در مرکز بخش‌های امنیت است و شاخص‌های امنیت و ناامنی در فرد جستجو می‌شود. امنیت در سطح اجتماعی، وضعی است که هویت یا هویت‌ها در آن مصون از تهدیدات جدی است. (ره پیک، ۱۳۸۵: ۷۸) یکی دیگر از نکات قابل توجه در بررسی مرجع امنیت از منظر ابعاد امنیت است. بوزان با طرح ابعاد پنجگانه امنیت (نظامی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و زیست

¹ Object of Security

محیطی) مرجع امنیت در هر یک از این ابعاد را نیز مشخص کرد. از نظر وی هدف مرجع امنیت سیاسی را دولت و هدف مرجع امنیت اجتماعی راه، مسئله هویت تشکیل می‌دهد.

ره‌یافته‌های نظری

اگر مرجع امنیت را به معنای عام آن یعنی بالاترین و اساسی‌ترین موضوعات امنیت یک واحد سیاسی بدانیم، آنوقت می‌توان نتیجه گرفت که مرجع امنیت در ارتباط مستقیم با تلقی و برداشتی است که از جهان هستی، انسان و ارزش‌های اساسی در نزد همه مکاتب فکری و نظریه‌های سیاسی و امنیتی وجود دارد. از این منظر دو نوع مطالعات نظری پیرامون مرجع امنیت از هم قابل تمایز هستند:

۱. مطالعات نظری متعارف یا عرفی‌گرا

در مطالعات نظری عرفی‌گرا پنج رهیافت نظری با مبانی معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی متفاوت پیرامون مرجع امنیت قابل احصا است. ره‌یافته‌های فردمحور، جامعه‌محور، رژیم‌محور، دولت‌محور، جهان‌محور.

در رهیافت فردمحور، انسان یا افراد، مرجع امنیت به شمار می‌آید. بیشترین توجه نظریات امنیت انسانی بر امنیت فردی است و مکتب انتقادی نیز مرجع نهایی را فرد می‌داند. «کن بوث»، یکی از نظریه پردازان آن با تأکید بر رهایی انسانی، مرجع امنیت را نوع انسان دانسته و بر این اعتقاد است که امنیت دولت با امنیت شهروندان برابر نیست (بوث، ۱۳۸۶: ۲۰۷) این دیدگاه برای جایگزین کردن فرد به جای دولت در مطالعات امنیتی و فهم شرایط امن و نایمن، بر دو مفهوم کلیدی یعنی رهایی و رضایت تکیه می‌کند. در این رویکرد، رهایی عبارت است از آزاد کردن افراد از عوامل بازدارنده اجتماعی، فیزیکی، اقتصادی و سیاسی. (کریمی مله، ۱۳۸۴: ۷۷۳)

رهیافت جامعه‌محور، مقوله فرا فردی و جامعه انسانی را مرجع امنیت معرفی کرده است. (افتخاری، همان: ۲۱۲) کن بوث، یکی از نظریه پردازانی است که جامعه را مرجع امنیت معرفی کرده است. بوزان و ویور نیز در بحث امنیت اجتماعی هویت و جامعه را به عنوان یکی از مراجع

یاد کرده‌اند. این دیدگاه به جای تکیه بر اقتدار یا قدرت، امنیت اجتماعی و هویت را جانشین آن می‌سازد و تحصیل امنیت را در گرو تثبیت و تقویت عقاید، هنجارها و هنجارهای اجتماعی و حفاظت از صورت‌بندی الگوهای سنتی، زبان، گویش، فرهنگ، آداب و رسوم، تشکیلات و ساختارهای اجتماعی و به‌طور خلاصه حفظ ممیزه‌های هویت ملی جامعه و تداوم آن می‌داند و تهدید امنیت ملی زمانی رخ می‌دهد که عوامل درونی یا اقتضائات محیط بیرونی، حفظ الگوها، ساختارها و هویت‌های یاد شده را در معرض مخاطره قرار دهد. از منظر جامعه‌گرایان تأمین رضایت مردم، تحقق عدالت اجتماعی صرف نظر از تمایزات جنسیتی، طبقاتی و اقتصادی، رفاه و برآوردن نیازمندی‌های جامعه شرط لازم نیل به صلح و ثبات و دستیابی به امنیت پایدار تصور می‌شود. (کریمی مله، ۱۳۸۴: ۷۷۹)

رویکرد دولت‌محور، مرجع امنیت را دولت می‌داند. هدف از آن نیز تداوم حاکمیت سیاسی است. بوزان از نظریه پردازان اصلی آن، دولت را به عنوان موضوع یا مرجع اصلی امنیت شناسایی می‌کند و معتقد است به واسطه امنیت دولت، امنیت دیگر مراجع، عینیت و واقعیت می‌یابند. (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴) رابرت ماندل در کتاب چهره متغیر امنیت ملی نیز همین رهیافت را منعکس می‌کند. به همین جهت، معیار سنجش امنیت سیاسی را میزان اقتدار دولت‌ها، حکومت‌های آنها و ایدئولوژی‌های سیاسی آنها می‌داند. (ماندل، ۱۳۷۸: ۱۰۹) البته بوزان بعدها در کتاب امنیت چارچوبی نوین برای تجزیه و تحلیل از نظر خود برگشته و قائل به مرجعیت ترکیبی دولت و ملت شده است.

رهیافت جهان‌گرایان، دیدگاه متفاوتی را در خصوص مرجع امنیت ارائه داده‌اند. مرجع امنیت در این رهیافت به اشکال مختلفی معرفی شده است. «کلودزیج» یکی از واضعان آن است که مرجع امنیت را ورای دولت‌ها (یعنی سیستم امنیتی بین‌المللی) ترسیم کرده است. (ربیعی، ۱۳۸۴: ۱۲۳) ریچارد، فالک، (۱۳۸۰) نظریه پرداز دیگری است که جامعه مدنی جهانی یا جنبش‌های اجتماعی فرا ملی را مرجع امنیت دانسته است.

نظریه پردازان جهان‌سومی با بررسی امنیت در جهان سوم، رویکرد متفاوتی برای مرجع امنیت اتخاذ کردند و به اعتقاد آنها شرایط جهان سوم ایجاب می‌کند که مرجع امنیت، امنیت رژیم سیاسی باشد نه دولت یا جامعه (عبداله خانی، ۱۳۸۳: ۱۷۸) لی نور. جی مارتین، آذر و این مون و مصطفی کامل

السعيد از جمله افرادی هستند که به نظریه پردازی و تبیین این رهیافت پرداختند. البته بوزان در تحقیقی با عنوان «امنیت و اقتصاد در جهان سوم» (۱۹۸۸) امنیت رژیم‌ها را مهمتر از امنیت دولت می‌داند. (بوزان، ۱۳۷۹: ۲۹)

مرجع امنیت	نظریه پرداز	مکاتب امنیتی و محققان
نوع انسان	کن بوث، (۱۳۸۶)	مکتب انتقادی
دولت	مورگنتا، والتز، بوزان (۱۳۸۹)	واقع گرایان
جامعه	کن بوث، (۱۳۸۶)	جامعه گرایان
دولت و جامعه	بوزان، باری و ویور، الی و دووید، پاپ (۱۳۸۶)	مکتب کپنهاگ
رژیم سیاسی	لی نور. جی مارتین، آذر و این مون و مصطفی کامل السعید (۱۳۸۳)	مطالعات امنیتی جهان سوم
جامعه جهانی	ریچارد، فالک، (۱۳۸۰) کلودزیج (۱۳۸۴)	مکتب نظم جهانی

مطالعات نظری مبتنی بر رهیافت اسلامی

رهیافت اسلامی که مبتنی بر جهان‌بینی توحیدی است، تصویری از ارزش‌های امنیتی و ضد امنیتی ارائه می‌دهد که در قیاس با رهیافت عرفی‌گرا صرفاً مبتنی بر شرایط و مقتضیات جهان مادی نیست. از این‌رو مرجع امنیت که معیاری برای تعیین بالاترین ارزش‌های امنیتی و تهدیدهای وجودی علیه آنها است، در جهان‌بینی توحیدی محدودیت‌های جهان‌بینی مادی را ندارد و بر این اساس، توجه به عوامل دنیوی برای طراحی مرجع امنیت، شرط لازم است اما شرط کافی نیست. مبانی معرفتی، اعتقادی و معنوی مکتب اسلام، شرطی است که مرجع امنیت را هم از حیث سطح و هم از لحاظ عمق و بُعد توسعه می‌دهد. درحالی‌که «رهیافت سکولار بسیط و سطحی - و متوجه عوامل مادی در فعلیت یافتن تهدید- است. اگرچه این عوامل می‌تواند از تنوع قابل توجهی (اعم از سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، فردی و ...) برخوردار باشد، اما در نهایت محدود به قواعد و گستره امور مادی است.» (افتخاری، ۱۳۹۲: ۵) با این فرض در بینش توحیدی شاهد ترکیبی از مراجع امنیت در سطوح فردی، جمعی، ملی، منطقه‌ای و جهانی و ابعاد سیاسی،

اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هستیم. در این راستا، محققان داخلی تلاش کردند تا مرجع امنیت را توضیح دهند. بخشی از این مباحث به مرجع امنیت در مکتب امنیتی اسلام تمرکز یافته و برخی از تحقیقات به بررسی مرجع امنیت در اندیشه‌های امام خمینی (ره) پرداخته‌اند و برخی دیگر از نگاه فقهی به این موضوع توجه کرده‌اند.

کریمه مله (۱۳۸۴) در بررسی رویکرد امنیت ملی امام خمینی (ره) به این نتیجه رسید که رژیم، جامعه و دولت سه رکن مرجع امنیت از نظر معمار انقلاب می‌باشد، اما از نظر وی جامعه بر دو رکن دیگر ارجحیت دارد. با این بیان جامعه، مرجع اصلی امنیت در آرا نظرات امام (ره) معرفی می‌شود.

ره پیک (۱۳۸۷) مرجع امنیت در جمهوری اسلامی ایران را پیچیده و مرکب از سه ضلع اسلام، نظام اسلامی و مردم می‌داند که دارای رابطه متقابل و تعامل با یکدیگر هستند به گونه‌ای که اسلام حفظ نمی‌شود مگر آنکه جمهوری اسلامی حفظ شود. خود نیز نمی‌بایست الگوی حکومتی اسلام را که همانا ولایت مطلقه فقیه است، پیاده نماید تا محفوظ بماند در عین حال نمی‌بایست به مردم به ویژه مؤمنان و مستضعفین خدمت نموده و وجود و بقای آنها را قدر بداند، زیرا حفظ نظام نیز منوط به حضور و تلاش مردم است. از سوی دیگر بقای مردم مؤمن و حفظ ایمان آنها نیز به بقای جمهوری اسلامی و حفظ و گسترش اسلام مشروط می‌باشد. با این توضیح ره پیک ضلع اسلام را ارجح بر دو ضلع دیگر دانسته است. چنانکه نوشت: «بدیهی است در ترکیب فوق، ضلع اسلامی وضع ویژه و خاصی در تفسیر مرجع امنیت پیدا می‌کند.

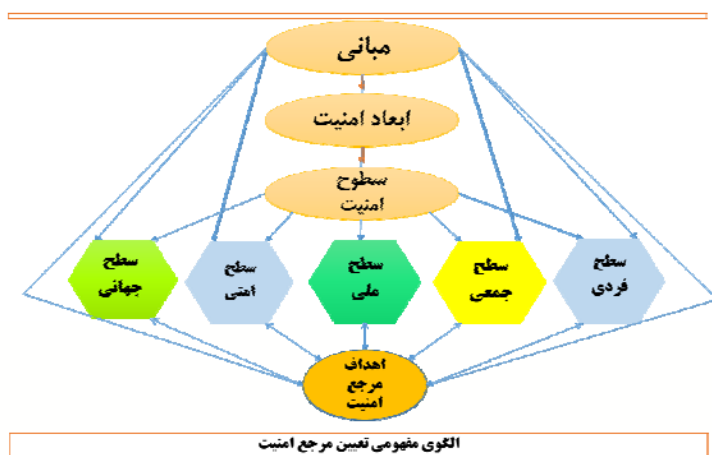
پورسعید (۱۳۸۹) دولت اسلامی را مرجع امنیت می‌داند که از سه ضلع مکتب (مبنای وجودی و ایده دولت اسلامی)، ولایت فقیه یا نظام اسلامی (نمود نهادی دولت اسلامی) و مردم (پایگاه اجتماعی دولت اسلامی) تشکیل شده است. تفاوت این نظر با یافته ره پیک این است که دولت اسلامی در این بررسی ارجحیت پیدا کرده و تعامل بین ضلع اشاره شده وجود دارد. حفظ و بقای این سه ضلع به یکدیگر وابسته است.

بهتاش (۱۳۸۹) در رساله پژوهشی خود مرجع امنیت در جمهوری اسلامی را به تفکیک ابعاد امنیت مورد توجه قرار داده است. یافته او این است که «اسلام» مرجع امنیت فرهنگی، حکومت اسلامی و بالاتر «ولایت فقیه» مرجع امنیت سیاسی و «مردم»، مرجع امنیت اجتماعی است.

سید محمد جواد قربی و سید صدرالدین موسوی (۱۳۹۳) مرجع امنیت را در اندیشه امام خمینی (ره) مورد کاوش قرار داد. او در این بررسی مرجع امنیت را دو سطح ذهنی و عینی دسته‌بندی کرد و در سطح ذهنی، اسلام را به مثابه مرجع اساسی امنیت در مکتب امام (ره) و در ابعاد عینی جمهوری اسلامی به مثابه ایده حکومت اسلامی، نهادهای حکومتی (ولایت فقیه، قوای سه‌گانه و روحانیت) و مردم به مثابه پایگاه اجتماعی نظام سیاسی اسلامی از مراجع امنیت در مکتب امنیتی امام (ره) یاد کردند. حاجی زاده (۱۳۹۴) مرجع امنیت را بر اساس سطوح آن به بحث گذاشته است.

موضوع مطالعه	مرجع امنیت	نویسندگان
اندیشه امنیتی امام خمینی (ره)	دولت اسلامی با سه عنصر اسلام مکتبی، ولایت فقیه و مردم	پورسعید (۱۳۸۹)
اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری	«اسلام» مرجع امنیت فرهنگی، حکومت اسلامی و بالاتر «ولایت فقیه» مرجع امنیت سیاسی و «مردم»، مرجع امنیت اجتماعی	بهتاش (۱۳۸۹)
نظریه امنیت در جمهوری اسلامی ایران	اسلام، نظام اسلامی و مردم با ارجحیت اسلام	ره‌پیک (۱۳۸۷)
اندیشه امام خمینی (ره)	رژیم، جامعه و دولت با ارجحیت داشتن جامعه بر دو وجه دیگر	کریمی مله (۱۳۸۴)
مکتب امام خمینی (ره)	اسلام به مثابه مرجع اساسی و جمهوری اسلامی، نهادهای حکومتی و مردم به عنوان سایر مراجع امنیتی	قربی و موسوی (۱۳۹۳)
آموزه‌های فقه امامیه و منابع حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران	حفظ دین افراد» به عنوان مرجع امنیت در سطح فردی، حفظ آرامش، آسایش و انتظام جامعه در سطح عمومی و حفظ همبستگی و هویت اجتماعی در سطح ملی	حاج زاده (۱۳۹۴)

نمودار پایین‌الگویی برای مرجع‌شناسی امنیت است. با توجه به بررسی اجمالی ره‌یافته‌های نظری، مرجع‌شناسی امنیت متأثر از نظام باوری یا جهان‌بینی نظریه‌پرداز است که به مثابه مبانی می‌باشد که امنیت را در همه ابعاد، سطوح و در نتیجه مرجع امنیت در هر یک از سطوح را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

شکل شماره ۲: الگوی مفهومی تعیین مرجع امنیت

بنابراین، بر اساس مبانی یا جهان‌بینی و مبانی فرا نظری در واکاوی مرجع امنیت در بعد سیاسی باید دید که مرجع امنیت در سطح فردی کدامیک از ارزش‌های سیاسی را به عنوان مهم‌ترین ارزش شامل می‌شود، و یا در سطح جامعه کدامیک از ارزش‌های سیاسی به عنوان بالاترین ارزش، هدف مرجع امنیت تلقی می‌گردد. در سطح ملی نیز باید توجه کرد که کدام ارزش یا ارزش‌های اساسی قابلیت ارتقا به مرجعیت امنیت را دارد. به همین ترتیب در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی باید کاوش کرد که چه کسی یا چه چیزی ارزش مرجع امنیت شدن را دارد، که در صورت به مخاطره افتادن، حفظ آنها اوجب واجبات است.

روش‌شناسی تحقیق

نوع تحقیق در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. از شیوه تحلیل مضمون برای استخراج داده‌ها و تبیین آن استفاده شده است. تحلیل مضمون از انواع تحلیل‌های کیفی برای دستیابی به نتیجه مفید در تحقیق‌های کیفی است که داده‌ها به صورت روشمند، بررسی و تحلیل می‌شوند. نقطه امتیاز این روش با روش‌های کیفی نظیر تحلیل گفتمان و تحلیل پدیدارشناسی تفسیری این است که محدودیت‌های مفروضات روشی آنها را ندارد و از جایگاه نظری یا معرفت‌شناسی خاصی تأثیر نمی‌پذیرد. در تحلیل مضمون به روش شبکه‌ی مضامین، سه گام برداشته می‌شود:

یک) مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن)، در ابتدا کدها و نکات کلیدی متن که مضامین پایه نام دارند از متن اصلی استخراج می‌شوند. دو- مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به‌دست‌آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) در این مرحله مضامین پایه‌ای به‌دست‌آمده با یکدیگر مقایسه می‌شوند و در مضمون‌های کلی‌تر که مضامین سازمان‌دهنده نام دارند، ادغام و تلخیص می‌شوند. سه- مضامین فراگیر (مضامین عالی در برگزیده اصول حاکم بر متن به مثابه کل) در مرحله سوم، نیز مضامین سازمان‌دهنده به‌دست‌آمده نیز با یکدیگر مقایسه می‌شوند و در مضمون و مضامین کلی‌تر که مضمون یا مضامین فراگیر و اصلی نام دارند، ادغام می‌شوند سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه مرحله همراه با روابط میان آنها نشان داده می‌شود.

در این پژوهش ابتدا جامعه آماری که مجموع بیانات رهبری معظم انقلاب از سال‌های ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۶ ایراد شده بودند، مشخص گردید. از آنجایی که حجم بیانات رهبری بسیار زیاد بود، با توجه به موضوع خاص این پژوهش تلاش شد آن دسته بیاناتی که بیشترین مضامین مرتبط با موضوع تحقیق را داشته‌اند، جداسازی شوند. بعد از تهیه متن بیانات، همه بیانات رهبری تمام خوانی شد و بر اساس چارچوب کلی منبعث از چارچوب مفهومی، کدگذاری گردید. کدهای استخراج شده در جدولی به نام جدول مضامین تنظیم شد. مضامین پایه اعم از مشهود و مکنون از متن منتخب استخراج یا استنباط گردید. پس از پایان این کار، تلاش شد تا مضامین پایه با هم مقایسه شوند. با

مطالعه و مقایسه رفت و برگشتی مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده استنباط شد. از آنجایی که مضامین فراگیر تا حدودی از مدل مفهومی اخذ شده بود در این مرحله با کنار هم قراردادن مضامین سازمان دهنده، مضامین فراگیر اصلاح و تکمیل شدند. پس از پایان کدگذاری مضامین، مضامین فراگیر با مضامین سازمان دهنده و پایه، تفسیر و بر اساس سؤال تحقیق تبیین گردید.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها

یافته‌های تحقیق

۱. **استنباط مضامین پایه:** در مطالعه متن بیانات رهبری هر یک از جملاتی که حاوی مضمونی در راستای مرجع امنیت معطوف به بعد سیاسی بوده است، استخراج گردید. در جدول زیر به جهت رعایت اختصار از ذکر نقل و قول‌ها (جملات منتخب از متن) پرهیز شده و تنها به مضامین پایه اکتفا گردید.

۲. **تبدیل مضامین پایه:** در جدول نشان داده شد که چگونه از مجموع مضامین اولیه، به یک مقوله انتزاعی که همان مضامین سازمان دهنده می‌باشد، رسیده است. در این تحلیل ۱۶ مضمون سازمان دهنده در زمینه مرجع امنیت در بعد سیاسی تلخیص و استنباط شد.

۳. **کشف شبکه مضامین:** با بررسی و تحلیل مضامین ثانویه یا سازمان دهنده، پنج مضمون فراگیر حاصل شد. در این مرحله آن دسته از مضامین ثانویه که به سطحی از مرجع امنیت در بعد سیاسی دلالت داشته‌اند، به مثابه یک مفهوم یا اصل کلی در نظر گرفته شد؛ اصولی که عمق اندیشه رهبر معظم انقلاب نسبت به مرجع امنیت در بعد سیاسی را نشان داده است.

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
مرجع امنیت در اندیشه سیاسی و امنیتی رهبر معظم...	کرامت انسانی	<p>کرامت انسان رکن انقلاب اسلامی، برخورداری نظام سیاسی و حکومتی مطلوب اسلامی، خدمتگزار بودن به مردم، ممنوعیت فاصله گرفتن از مردم، فراهم کردن آسایش و رفاه مردم پاسخگویی به مردم، حضور افراد در تعیین سرنوشت خویش، ایجاد امنیت، سعه صدر مسئولان در برابر مردم، مشورت و مشارکت پذیری مردم، عدالت، فضا سازی رقابت سالم به منظور پیشرفت جامعه، به رسمیت شناختن کرامت انسان و...</p>
	آزادی مشروع	<p>توحید مبنای اصلی آزادی، سوره اعراف مبانی آزادی در اسلام، آزادی متعلق به مردم، آزادی بیان، آزادی اندیشه، آزادی فکر، آزادی رفتار، آزادی تصمیم گیری، حق به کارگیری و ابراز هر عقیده سیاسی، آزادی همراه با تکلیف، تکالیف مبارزه برای آزادی، حق مشارکت، حق تعیین سرنوشت، حق انتخاب شدن برای سمت‌ها و مناصب سیاسی، حق انتخاب کردن حاکمان، آزادی مطبوعات، آزادی محدود به شرع و قانون، حق ابراز نظر و انتقاد، حرام بودن تهمت و لجن‌پراکنی، حق اعتراض، برابری در مقابل قانون، حق فعالیت سیاسی، حق ایجاد تشکله‌ها و احزاب، حق اجتماعات سیاسی، رفع نبود موانع بیرونی و درونی آزادی، طرد آزادی آسیب‌زا، نفی آزادی بیان مواضع و تحلیل‌های دشمن، رد آزادی تشنج ساز، افشا کننده اسرار نظام، آشکار ساز ضعف‌های نظام، بیان اغواگر، ممنوع بودن آزادی گمراه کننده و انحطاط‌گر، مردود بودن آزادی قانون شکن و ساختارشکن، عدم حق سلب آزادی‌های قانونی از کسی، نبود همیشگی بودن مطالبه آزادی، عدم تعهد به فرهنگ آزادی، خائن به آزادی، و...</p>

	<p>باورهای سیاسی</p>	<p>ابراز هر عقیده سیاسی، باورهای سیاسی، بیان و انتشار معارف سیاسی اصیل بدون نفاق و انحراف، هر چیزی که به سلامت و ایمان لطمه بزند تهدید است، تهدید بودن بی‌اعتمادی به نظام و مسئولان، ایجاد تردید در باورهای اسلامی، نفوذ برای تغییر باورهای مردم، علیه باور به اسلام، علیه باور به کارآمدی نظام اسلامی، علیه باور به امکان تداوم نظام اسلامی، عوض کردن باور مردم به اسلام سیاسی، عوض کردن باور مردم، باور به استقلال، عوض کردن باور مردم به انقلاب، باور سازی مسلمانان به تغییر سرنوشت خود، باور به وعده‌های الهی، انتخابات مظهر خداواری، مردم باوری و خودباوری و...</p>
<p>مرجع امنیت در سطح جامعه</p>	<p>هویت جمعی</p>	<p>هویت اجتماعی، بازشناسی هویت تاریخی و افتخار به آن، هویت دینی و هویت انقلابی، هویت سیاسی، احساس هویت کردن، خود فراموشی سیاسی، فراموشی هویتی، دفاع از سرمایه جمعی، دفاع از سرمایه هویت ملی، تجانس منافع ملی با هویت ملی، تجانس منافع ملی با هویت انقلابی، انقطاع از دین عامل سرگردانی و زوال هویت، پرهیز از هر نوع تعرض به هویت جمعی، ترویج حفظ هویت دینی، ترویج حفظ هویت انقلابی، ترویج حفظ هویت ملی، مقابله با تهدید هویت ملی، مقابله با تهدید هویت سیاسی، ایجاد تعارض نکردن منافع ملی با هویت ملی، ایجاد تعارض نکردن با هویت انقلابی، لزوم انطباق منافع ملی و هویت ملی، هویت سیاسی مبتنی بر انقلاب اسلامی، دلدادگی مردم منوط به وجود نظامی مبتنی بر عقیده مستحکم و ایمانی صادقانه، جامعه آرمانی امامت‌محور، جامعه آرمانی معنویت‌محور، ساخت اجتماعی جامعه اسلامی بر پایه توحید و...</p>
	<p>تعلقات اسلامی و ملی</p>	<p>تعلق احاد جامعه به ارزش‌های کلان اسلامی، انقلابی و ملی، احساس افتخار از تاریخ سیاسی اسلامی و ملی، عزت ملی، باور به استقلال سیاسی، باور به نظام سیاسی، باور به نظام ولایی، باور به ایدئولوژی سازنده نظام سیاسی، ترجیح مصالح اسلامی و منافع ملی بر منافع گروهی و فردی، مذهب از عناصر هویت ملی، عزت ملی، نابودی عزت ملی برابر نابودی هویت ملت، تربیت با احساس هویت ملی، احساس هویت ملی مانع از انحراف و خیانت، راه اسلامی عامل ایستادگی، راه اسلامی مانع از سلطه بیگانگان، انکال به اسلام، انکال به تصمیم قاطع بر انجام وظیفه الهی و اسلامی، اسلامی بودن عامل مانایی و موفقیت‌های انقلاب، عقیده مستحکم مردم به اسلام، حضور آگاهانه همگانی، فرهنگ عاشورایی عامل حرکت آفرین برای ثبات سیاسی، ایمان دینی جزء مهم‌ترین عناصر اقتدار، با نظام بودن مردم مصونیت بخش نظام، ایمان دینی معجزه گر پیروزی در همه عرصه‌ها و...</p>

	<p>وحدت و انسجام</p>	<p>فریضه بودن وحدت، وحدت ملی، آبروی ملت، وحدت کلمه خاری در چشم دشمنان، وسیله عزت و قدرت ملت، حسن ظن به یکدیگر، وحدت حول اصول این انقلاب و نظام، زیر پرچم اسلام و قرآن، وحدت در برابر دشمن، اتحاد ملت موجب ناکامی دشمن، اتکال به وحدت کلمه، وحدت کلمه عامل ایستادگی در برابر انواع تهاجمات، وحدت ملی پشتوانه امنیت کشور، وحدت ملی خنثی کننده ترفندهای دشمن، اتحاد و یکپارچی مصونیت بخش نظام، وحدت و یکپارچگی علاج دردهای کوتاه‌مدت و بلندمدت، وحدت کلمه ملت، رمز پیشرفت و آسیب‌ناپذیری رمز پیروزی سطوح مختلف داخلی و بیرونی، پیش‌نیاز اولی قطعی استحکام بنیان‌های سیاسی و اقتصادی، برطرف کننده هر نوع موانعی، خاری در چشم دشمنان، وسیله عزت و قدرت و...</p>
<p>مرجع امنیت در سطح ملی</p>	<p>اسلام و نظام اسلامی</p>	<p>واجب‌ترین واجبه‌ها، اوجب از همه امور، معروفی بالاتر، عدالتخواهی، استقلال و آزادی به معنای حقیقی کلمه، استکبار ستیزی و منفعل نشدن در مقابل دشمن، مردم‌گرایی، مستضعف‌نوازی و گرایش به طبقات محروم، پرهیز از اسراف و زندگی اشرافی‌گری، کارآمدی، پابندی به اصول و حفظ خطوط اصلی نظام اسلامی، قانون اساسی، خط امام، شعارهای اساسی و سیاست‌های کلی کشور، منافع ملی منتج از هویتی بازتعریف شده توسط انقلاب اسلامی، اتکا به قدرت اسلامی، بازگشت به اسلام، قوام حکومت اسلامی، با امر به معروف و نهی از منکر، تمسک به اسلام عامل ایجاد عزت، تمسک به اسلام موجب قدرت سیاسی، تمسک به اسلام موجب امنیت عمومی، حفظ و پاسداری قانون اساسی، حفظ و پاسداری خط امام، حفظ و پاسداری از شعارهای اساسی، حفظ و پاسداری از سیاست‌های کلی کشور، حفظ نظام اسلامی چالش اصلی، پابندی به اصول و حفظ خطوط اصلی نظام اسلامی، صیانت از جهت‌گیری‌های اصلی این انقلاب، زنده بودن انقلاب به شعار اسلامی بودن و...</p>
	<p>ولایت</p>	<p>رکن رکن نظام اسلامی، اساسی‌ترین اصل نظام جمهوری اسلامی، حضور مسئولان مؤمن و اسلام شناس و امام شناس بازدارنده توطئه‌ها، اصل ولایت فقیه، ولایت فقیه در جامعه مدینه‌النبی، در رأس همه امور، ولایت فقیه اساسی‌ترین اصل نظام جمهوری اسلامی، منافات نداشتن اندیشه خدا محوری با اندیشه مردم محوری، ولایت فقیه، جایگاه مهندسی نظام، ولایت فقیه، حافظ خط و جهت نظام، ولایت فقیه، مانع از انحراف به چپ و راست، مسئولیت رهبری حفظ نظام و انقلاب، رابطه بین ولی و مردم، رابطه ولایتی و...</p>

	مردم	<p>امنیت متعلق به همه مردم، مصونیت کشور، استحکام بخشی پیوند ملت و دولت، حضور مردم در صحنه‌های سیاسی، آرا مردم، پشتوانه مردمی نظام، نظام و دولت حکومت از مردم، لزوم مردمی بودن کارگزاران نظام، به کارگیری سلاح اراده ملت‌ها در برابر دشمن، مردم مسئول بازدارنده توطئه‌ها، مردم پشتوانه واقعی انقلاب، اتکال به ایمان مردم، مواجهه صریح و شفاف نظام با مردم، امنیت کامل در گروه قوی شدن ملت، استعداد‌های نیروهای درونی خنثی کننده فشارهای بیرونی، مردم پایه کردن امنیت، حضور ملت با ایمان راسخ و شعار مشخص شرط موفقیت، آسیب ناپذیر شدن دولت با مستظهر بودن به مردم آماده و با اراده و آگاهی، مردم راسخ‌ترین عمود جمهوری اسلامی، مردم محوری اصل اساسی در همه برنامه‌ها، هر جا مردم باشند عنایت و کمک الهی هم هست، ثبات نظام مرهون ایمان و بصیرت مردم، ایمان مردم عامل ثبات و استقرار نظام ج.ا.ا، مردم تکیه اصلی رسیدن به اهداف دین، قدرت و نفوذ دین، تکیه خیمه نظام اسلامی بر حضور مردم، امنیت متعلق به همه مردم، متکی بودن انقلاب بر مردم، کسب و افزایش اعتماد مردم به نظام و...</p>
مرجع امنیت در امت اسلامی	عزت امت اسلامی	<p>زیر بار دشمنان و بیگانگان و قدرت‌های زورگو نرفتن، اسلام عنصر کانونی عزت امت اسلامی، حمایت سیاسی و معنوی از قیام کنندگان بر پایتخت اسلام، دفاع از حق، وظیفه احاد امتی اسلامی، آماده‌سازی احاد امت اسلامی برای استقرار امنیت، آماده‌سازی احاد امت اسلامی برای حفظ عزت، منطقه و ملت‌های مسلمان عمق راهبری ج.ا.ا، امت اسلامی عمق راهبردی ج.ا.ا، حفظ عزت امت اسلامی، عزت داشتن در برخوردهای بین‌المللی، دلیل نشدن اسلام در برخوردهای بین‌المللی، احساس زیر بار نرفتن زورگویی دشمن، عزت به مثابه حصار و باروی مستحکم، عزت واقعی متعلق به جبهه خدایی، اسلام عزت بخش ملت‌ها، عمل به دستورهای اسلام عزت بخش، تمسک به اسلام مانع از تحقیر سیاسی قدرت‌های استکباری، اصول و مبانی اسلامی مایه عزت و پیشرفت، بیداری اسلامی عزت بخش مسلمانان، عزت اسلامی با اتحاد اسلامی، هدف انقلاب اسلامی حفظ عزت اسلامی، جهاد فی‌سبیل‌الله ضامن عزت ملت‌های اسلامی، حمایت در سطح جهانی از مسلمانانی که تحت ظلم رژیم‌ها هستند، بی‌اعتنایی به عزت و عظمت اسلامی کاری دشمنانه، و...</p>

<p>هویت سیاسی امت اسلام</p>	<p>حمایت سیاسی و معنوی از تلاش کنندگان راه حاکمیت اسلامی، حمایت از مسلمانانی که در پی حفظ هویت اسلامی خود هستند، حمایت از هر گروه مسلمان احیا کننده تفکر اسلامی، حمایت از مروجین تفکر اسلامی، رشد احساس هویت اسلامی در منطقه، حمایت از مدافعان هویت اسلامی، باور سازی مسلمانان به تغییر سرنوشت خود، بیگانه کردن مسلمانان از هویت اسلامی‌شان کاری دشمنانه، و...</p>
<p>وحدت اسلامی</p>	<p>اتحاد امت اسلامی، هدف دشمنان ایجاد تفرقه در امت اسلامی، درست شناختن فرقه‌ها از یکدیگر، تلاش امت اسلامی برای شناختن نقاط قوت همدیگر، مسلمانان عقل استراتژیک نظام اسلامی، لزوم ایجاد و یکدلی دنیای اسلامی، فریضه بودن وحدت و انسجام اسلامی ملت‌های اسلامی، اتحاد امت اسلامی از اوجب واجبات، فرق نداشتن دفاع بین شیعی و سنی، گرفتاری ناامنی وضعیت کشورهای اسلامی منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا، کشورهای اسلامی گرفتاری تسلط گروه‌های از خدا بی‌خبر، پیچیده‌تر شدن ترفندهای دشمنان علیه امت اسلامی، بسیج همه توان دشمنان برای غلبه بر همت امت اسلامی، اتحاد بین مسلمین رافع مشکلات مسلمانان و...</p>
<p>استقلال امت اسلامی</p>	<p>استقلال یعنی آزادی از اراده بیگانگان و اراده دیگران، سخن حق انقلاب اسلامی در دنیا همان استقلال امت اسلامی، حفظ موجودیت امت اسلام، هدف انقلاب اسلامی استقلال امت اسلامی، وظیفه اسلامی دفاع از ملت مظلوم فلسطین، وظیفه حمایت از فلسطین، حمایت از حرکت اسلامی در هر جا، حمایت همیشگی از فلسطین، حمایت همیشگی از ملت‌های تحت تهاجم دشمن، مشکل ملت‌های اسلامی عقبه استکباری دیکتاتورهای داخلی، کشورهای اسلامی گرفتار نقشه‌های استکباری قدرت‌های بزرگ، تشکیل امت واحده از راه عبور از اختلافات، حمایت از دوستان منطقه‌ای، حمایت از تمام ملت‌های مسلمان و کسانی که در راه اسلام کار می‌کنند. و ...</p>
<p>مرجع امنیت در سطح بین الملل</p>	<p>عدالت حضرت مهدی(عج) مربوط به سطح جهان عدالت بین‌المللی، معیار جمهوری اسلامی، تن ندادن به قدرت طلبی و زیاده خواهی سیطره جویان عالم معیار جمهوری اسلامی، همه گیر شدن گفتمان عدالت، عدالت را نیاز اصولی بشر و گم شده انسان‌ها، دفاع از محرومان و مستضعفان، کمک به مظلومان در هرجا و به هر نحو ممکن، استقرار عدل و حق در زندگی مردم و رفع ظلم در روی زمین استراتژی جبهه حق، استقرار عدل، تبعیت از عدل، ترویج عدل، تلاش و مجاهدت برای عدل، بزرگداشت عدالت، روی کار آمدن مردمان عادل و انسان‌های صالح و عدالت طلب و...</p>

رهایی و آزادی	فلسفه انقلاب دفاع از آزادی و آزادیخواهی در جهان، حمایت از هر حرکت ضد استکباری و ضد صهیونیست، حمایت از هر حرکت علیه دیکتاتورهای داخلی، ندای عدالت و آزادی در دنیا، و...
کرامت بشری	دفاع از آرمان‌های انسانی؛ دفاع از شرف و کرامت انسانیت، دفاع از مظلوم یکی از اصول نظام اسلامی، حمایت از مدافعان مظلوم، دفاع از حق و مقابله با باطل، جمهوری اسلامی طرفدار صلح، همراهی حق‌جویان و عدالت‌خواهان عالم، لیبیک به هر ندای عدالتخواهی، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری در جهان، نفی استبداد و دیکتاتوری، ظلم و ستم‌گری در جهان و رها سازی ملت‌ها از هر نوع سلطه سیاسی، کنار نیامدن با ظالم، رشوه‌نپذیرفتن از زورمند و زرمند، پافشاردن بر حقیقت، مخالفت با سلطه‌گری و سلطه‌پذیری و...

جدول شماره ۱: مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر مرجع امنیت در بعد سیاسی

تشریح و تفسیر یافته‌ها

بررسی محتوایی آرا و نظرات رهبر معظم انقلاب بیانگر نگاه جامع به پاسخ سؤال اصلی این پژوهش است. در این نگاه جامع، تأمین امنیت چه کسی و چه چیزی مشمول همه سطوح امنیت فردی، جمعی، ملی، امتی و جهانی می‌شود، در واقع در اندیشه امنیتی رهبری با مراجع امنیت روبه‌رو هستیم نه مرجع امنیت، زیرا بر پایه مبانی هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی، امنیت در نزد ایشان چندبعدی و چندسطحی است؛ و امنیت پایدار و واقعی مستلزم با هم دیدن همه آنها است. هر یک از مراجع پنجگانه امنیت دارای اهداف مرجع امنیت مبتنی بر موضوعات مرجع می‌باشد که اندیشه رهبری را با سایر اندیشه‌های عرفی‌گرا متمایز می‌سازد.

موضوعات مرجع امنیت سیاسی فردی

فرد از مسائل اساسی فلسفه سیاسی اندیشه مقام رهبری و دارای اصالت است. آرا و نظرات رهبری که خود منبعث و ملهم از آموزه‌های اسلامی است، انسان را برترین آفرینش خداوند و جانشین او در زمین می‌داند و پرودگار متعال مسئولیت مدیریت دنیا را بر عهده او گذاشته است.

(بیانات: ۱۳۸۶/۲/۲۵) مطابق این جهان بینی، انسان از جهات مختلفی اعم از کالبدی و معنایی، شأن و منزلتی دارد که امنیت همه آنها واجب است و تعرض به آنها حرمت دارد. به بیان ایشان «مردم در نظام جمهوری اسلامی باید احساس کنند که جان و مال، فرزندان، ناموس، فکر و عقیده برخوردار از امنیت است.» (۱۳۸۰/۲/۲۸) اگرچه از حیث کالبدی و جسمی، گرفتن جان یک انسان به مثابه کشتن همه بشریت است، (۱۳۹۴/۹/۸) اما شرافت و شأن انسان بالاتر از کالبد آن است. «درست است که کالبد انسان از کالبد حیوان ارزش بیشتری دارد و ما نمی‌خواهیم این ارزش را از جسم انسان سلب کنیم، اما می‌گوییم آن وقتی شرافت و ارزش دارد که روح عمل در آن داخل شده باشد.» ایمان به خدا و قصد قربت و انجام کار برای خدا، این روحی است که به هر عملی جان می‌دهد.» (۱۳۹۷/۳/۱) از این نظر تعرض به امنیت و حریم داخلی مردم حرام شرعی است. (۱۳۹۷/۱۲/۲۷) «حفظ حریم خصوصی آحاد جامعه واجب» (۱۳۹۴/۴/۱۳) می‌باشد. این مهم را می‌توان در حدیثی که از پیامبر گرامی (ص) نقل شده است، ملاحظه نمود آنجا که فرمودند: حرمت حیثیت و آبروی مؤمن همانند حرمت جان و مال اوست.

چنین ارزش‌گذاری از انسان به عنوان یک فرد مستلزم این باور است که امنیت و ناامنی باید با شاخص فرد با همه ابعاد آن سنجیده شود. مطابق نظر رهبری بعد معنایی فرد ارزشمندتر است، پس ارزش حفظ آن در برابر تهدیدات نیز اساسی‌تر می‌باشد. با تأمل در نظریات و بیانات ایشان از میان موضوعات مرجع امنیت فردی، سه هدف مرجع: حفظ کرامت فرد انسان، تأمین آزادی مشروع و حفظ دین و ایمان او در حوزه سیاسی محوری است.

۱. کرامت انسانی: بر پایه مبانی انسان‌شناسی رهبری، انسان‌ها دارای کرامت ذاتی و

اکتسابی هستند و بر اساس آموزه اسلامی هدف والا، رسیدن به اوج مقام کرامت انسانی است.» (۱۳۹۳/۱/۳۱) این کرامت و شرافت انسانی که پایه اصلی هدف مرجع امنیت به شمار می‌آید، در همه جنبه‌ها از جمله در سپهر سیاسی باید مورد توجه باشد. در این خصوص موضع رهبر معظم انقلاب صراحت دارد. چنانکه فرمود: حکومت در اسلام، حکومت ولایی است و این تعبیر لطیف، متناسب با شخصیت و شرافت انسان بیان شده است. (۱۳۷۶/۲/۶) در تعبیر دیگر «کرامت انسانی را از اجزای ساخت حقیقی و باطنی و درونی نظام جمهوری اسلامی شمردند. (۱۳۸۷/۹/۲۴) افزون بر این،

توجه به کرامت انسان رکن انقلاب اسلامی است. «جامعه‌ای که در یک مجموعه جغرافیایی و سیاسی زندگی می‌کند، کرامتش اقتضا می‌کند که آزاد و مستقل باشد و استعداد او شکوفا شود؛ بر سرنوشت خود مسلط باشد؛ مورد تحقیر و اهانت قرار نگیرد و شخصیت ذاتی او بروز کند.» (۱۳۸۲/۷/۲۲) حفظ حرمت انسان و انسانیت باید معیار پذیرش یک حاکم و یک مسئول بالا و والای نظام باشد. (۱۳۸۰/۹/۱۶) بنابراین، کرامت انسان ایجاب می‌کند که امنیت او در سپهر سیاسی از هر نوع تعرضی محفوظ باشد و «بی‌اعتنایی به شرافت انسان‌ها، گناهان کم و کوچکی نیست. (۱۳۹۰/۵/۱۶)

۲. آزادی مشروع: اگرچه این هدف مرجع رابطه مستقیمی با کرامت انسانی دارد، اما دارای جایگاه ارزشمند در اندیشه رهبری است که پس از کرامت انسانی، می‌توان آن را جزء هدف مرجع تلقی کرد، زیرا در منظومه فکری رهبری، انسان مختار و آزاد آفریده شده و مقوله آزادی، ریشه در جهان بینی توحیدی و الهی دارد. (۱۳۶۵/۱۰/۱۹ و ۱۳۷۷/۶/۲۱) و «جزء فطرت مردم محسوب می‌شود.» (۱۳۷۸/۱/۱) بنابراین تعرض به این هدف مرجع، حرمت دارد. با این تلقی از آزادی، رهبر معظم انقلاب آن را مانند کرامت انسانی از اجزای ساخت حقیقی، باطنی و درونی نظام جمهوری اسلامی دانست. (۱۳۸۷/۹/۲۴) منظور رهبری از حق آزادی مشروع، همه جنبه‌های آزادی را اعم از آزادی بیان، آزادی اندیشه، آزادی فکر، آزادی رفتار (۱۳۸۸/۶/۸) آزادی تصمیم‌گیری (۱۳۷۹/۲/۲۳) حق به کارگیری و ابراز هر عقیده سیاسی (۱۳۶۶/۲/۱۸) حق مشارکت و انتخاب؛ حق انتخاب شدن برای سمت‌ها و مناصب سیاسی، حق انتخاب کردن حاکمان و حق تعیین سرنوشت (۱۳۸۴/۳/۱۴) را شامل می‌شود. درعین حال، آزادی به معنای واقعی و مشروع آن در نزد رهبری، دارای محدودیت است و عنصر محدود کننده آن فطرت و کرامت انسانی و خود ارزش آزادی است. لذا «آزادی که فطرت و کرامت انسان را نادیده بگیرد و یا آزادی را به‌گونه‌ای دیگر مخدوش کند، از دایره آزادی مشروع خارج می‌شود. (۱۳۶۵/۱۰/۵) آزادی تشنج ساز، افشا کننده اسرار نظام، آشکارساز ضعف‌های نظام، بیان اغواگر، همراه کننده و انحطاط‌گر (۱۳۶۶/۲/۱۸) آزادی قانون شکن و ساختارشکن (۱۳۷۹/۱۲/۹) آزادی توطئه (۱۳۷۷/۶/۲۴) آزادی‌هایی هستند که تهدید کننده آزادی می‌باشند. بنابراین نفی اینها به معنای

حفظ هدف مرجع آزادی است و حفظ آزادی مشروع نیز یک تکلیف الهی است. چنانکه «مبارزه برای آزادی، یک تکلیف است، چون مبارزه برای یک امر الهی است». (۱۳۷۷/۶/۲۱)

۳. باورها و ارزش‌های سیاسی: این هدف مرجع از دو منظر قابل توجه است. از یک سو وفق نظریات رهبری، افکار، جهان‌بینی و دیدگاه‌های انسان زیر بنایی است. (۱۳۶۸/۳/۱۸) از سوی دیگر بنیاد و فلسفه انقلاب اسلامی را ایمان به ارزش‌های الهی - سیاسی تشکیل می‌دهد، هر طرح و برنامه‌ای که این رابطه را (رابطه ایمانی مردم با انقلاب اسلامی) متزلزل و به خطر اندازد، تهدید امنیتی محسوب می‌شود. با این وصف، هدف مرجع باورهای سیاسی مجموعه اعتقادات و ایمان‌هایی است که افراد جامعه از ایده حاکمیت، مبانی و اصول نظام سیاسی، نهادها و کارگزاران آن، سیاست‌ها و خط مشی‌های نظام در عرصه‌های داخلی و خارجی دارند. اعتقاد به نهاد یا نظام ولایت فقیه، باور به تفکیک ناپذیری دین از سیاست، باور به مقابله و مبارزه با نظام سلطه و ظلم، باور به مبارزه دائمی حق و باطل، باور به استقلال سیاسی، باور به حمایت از مظلوم و مسلمانان و تفکر و روحیه انقلابی شاخص‌های زیربنایی نظام باورهای سیاسی در اندیشه رهبری است. به هر میزان این نظام باوری مستحکم باشد، خلل ناپذیر، غیر قابل نفوذ و تأثیرناپذیر خواهد بود و سست شدن آنها و یا تعرض به آنها، حساس و حیاتی تلقی می‌شود، بنابراین، باورهای افراد به ارزش‌های سیاسی مکتب اسلام و نظام اسلامی بنیادی و از جنس بقا است. وجود و عدم وجود آن، امنیت و ناامنی را تعیین می‌کند. چنانکه شأن نزول اعلام وجود جنگ نرم، جنگ سیاسی، جنگ روانی و رسانه‌ای و نفوذ نرم به همین موضوع برمی‌گردد.

موضوعات مرجع امنیت سیاسی در سطح اجتماعی (جامعه)

جامعه مستقل از افراد در اندیشه رهبر معظم انقلاب هم دارای اصالت است. اصالت به این معنا که جامعه دارای هویت، روح و حیات و ممت مستقلاً است. باورمندی به اصالت جامعه به این نتیجه رهنمون می‌شود که امنیت سیاسی در سطح جامعه به میزان امنیت سیاسی در سطح فرد حائز اهمیت باشد. در تعریف ایشان «جامعه، اجتماع بشری به مفهوم سیاسی اش عبارت است از عده‌ای از مردم که با قوانین و مقررات خاصی زندگی می‌کنند و از یک قدرت فرماندهی مرکزی

اطاعت می‌کنند و به سمت هدف‌های خودشان با هدایت او حرکت می‌کنند و با دشمنان مجموعه خودشان مبارزه می‌کنند، این معنای جامعه است.» (۱۳۶۵/۸/۱۰) اساسی‌ترین اهداف مرجع امنیت بر پایه موضوعات مرجع هویت جمعی، تعلقات اسلامی و ملی و وحدت است.

۱. هدف مرجع هویت جمعی به معنای «مجموعه فرهنگها، باورها، خواستها، آرزوها و رفتارهای اوست.» (۱۳۸۵/۸/۱۸) به بیان دیگر هویت جمعی همان چیزی است که به ما امکان می‌دهد واژه «ما» به کار ببریم. (کریمی مله، ۱۳۹۳: ۴۸)، در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب هویت یک ملت ارزش حیاتی دارد و معیار بقا و عدم بقا است همه چیز با آن سنجیده می‌شود. از جمله منافع ملی بایستی با هویت ملی تطبیق داده بشود، نه اینکه هویت ملی تابع منافع ملی قرار بگیرد که قهراً منافع تخیلی است. (۱۳۹۶/۳/۳۰) منافع ملی آن وقتی منافع ملی هستند که با هویت ملی ملت ایران و با هویت انقلابی ملت ایران در تعارض نباشند. (بیانات در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۲) به اعتقاد رهبری، مسلمانی ما، عمق تاریخی ما، و انقلابی بودن ما سه عنصر اصلی تشکیل دهنده هویت ملت ایران است. (۱۳۹۶/۳/۲۲)

بنابراین با توجه به ارزش راهبردی هدف مرجع فوق، تهدید هویت جامعه، تهدیدی است که بقای جامعه را در معرض خطر می‌اندازد. «حفظ هویت ملت بسیار مهم است، چرا که ملتی که هویت خود را گم کند، در مشیت بیگانگان آب می‌شود و از بین می‌رود. (۱۳۹۸/۲/۳۰) از این نظر «بدترین مشکل یک کشور این است که تمدن و هویت خود را فراموش کند.» «آن وقتی هم که هویت ملی و سیاسی یک ملت مورد مناقشه قرار می‌گیرد، جای به میدان آمدن است.» (۱۳۸۴/۳/۵) این فراز از بیان رهبری نشان می‌دهد تهدید علیه هویت ملی جمعی، تهدید امنیتی است و برای مقابله با آن نیازمند تدابیر اضطراری و اقدام همه جانبه است.

۲. هدف مرجع تعلقات اسلامی و ملی به معنای تعلق به یک واحد سیاسی به عنوان یک عنصر ملی است که مستلزم تعلق به دولت، نظام سیاسی و ارزش‌های مشروعیت بخش حکومت نظیر اسلام است. عضویت افراد در یک نظام سیاسی با هویت و حقیقت اسلامی و پذیرش ارزش‌ها و قوانین آن، شاخص مقبولیت نظام سیاسی و مشروعیت آن است. بنابراین، تعلق احاد جامعه به ارزش‌های کلان اسلامی، انقلابی و ملی، احساس افتخار از تاریخ سیاسی اسلامی و ملی، عزت ملی، باور به استقلال سیاسی، باور به نظام سیاسی، باور به نظام ولایی، باور به ایدئولوژی سازنده

نظام سیاسی، ترجیح مصالح اسلامی و منافع ملی بر منافع گروهی و فردی از جمله مصادیق امنیت سیاسی در سطح جامعه قابل توجه است.

۳. وحدت و انسجام جامعه یکی دیگر از اهداف مرجع امنیت سیاسی در سطح جامعه است. وحدت جامعه در آرا و نظرات رهبری، ریشه در هستی‌شناسی، مبانی دینی، تجربه تاریخی و ضرورت‌ها و اقتضائات سیاسی و اجتماعی جامعه دارد. در هر صورت، این مبانی و سرچشمه‌ها رهبری را به این نتیجه رهنمون ساخت که وحدت در جامعه را به عنوان مرجع امنیت معرفی کنند و هر نوع خدشه‌ای بر آن را تهدیدی نه تنها در سطح جامعه بلکه در سطح ملی بدانند، بر این پایه وحدت جامعه یک فریضه است و باید آن را حفظ نمود. (۱۳۸۴/۱۰/۱۹) یکی از دلایل واجب بودن حفظ و استمرار وحدت در جامعه، کلید و رمز پیروزی در سطوح مختلف داخلی و بیرونی است (۱۳۸۲/۹/۵ و ۱۳۷۹/۱/۶) همچنین پیش‌نیاز قطعی برای استحکام بنیان‌های سیاسی و اقتصادی است (۱۳۸۱/۳/۷) افزون بر این، وحدت جامعه می‌تواند هر نوع موانعی را از سر راه اهداف و منافع ملی بردارد. (۱۳۸۰/۱۰/۱۲) و جلوی هر نوع توطئه و تعرضی را از قدرت‌ها بگیرد (۱۳۸۱/۳/۱۴) و وسیله عزت و قدرت ملت است. (۱۳۸۶/۷/۲۱)

موضوعات مرجع امنیت سیاسی در سطح ملی

بیشترین تجلی امنیت سیاسی در سطح ملی است، به دلیل اینکه تمرکز در این سطح بر دولت یا حاکمیت است. به ویژه در سطح ملی امنیت، مسایل داخلی و خارجی در یک واحد تلاقی و تعامل می‌کنند. (ره‌پیک، ۱۳۸۵: ۷۸) در اندیشه سیاسی رهبری نیز نماد و نمود امنیت در سطح ملی در هیأت امنیت سیاسی که محوریت آن حاکمیت یا دولت است، ظاهر شده است. دولتی که اساس و پایه آن بر چهار هدف مرجع: اسلام، بقای نظام اسلامی، ولایت فقیه مرکز ثقل نهاد حاکمیتی در حوزه سیاسی و مردم رکن دوم مشروعیت استوار است.

یک- هدف مرجع اسلام به مثابه ایده حاکمیت یا ایدئولوژی سازنده نظام و اصول و جهت‌گیری‌های اصلی منبعث از آن است که بدون آن نظام اسلامی بی‌معنا است. «اگر اسلام نبود، ایمان به خدا نبود، ایمان به معارف اسلامی نبود، نظام جمهوری اسلامی هم مثل دیگران می‌رفت

زیر چتر همین نظام سلطه و قدرت استکباری آمریکا و غیر آمریکا؛ همچنان که دیگران رفتند.» (۱۳۹۵/۵/۳۱) شاخص‌های اسلام ناب در نظر رهبری که هدف مرجع امنیت به شمار می‌آید، اسلام است که سیاست اداره جامعه و مدیریت جامعه را برعهده می‌گیرد. (۱۳۹۴/۱۲/۲۵) اسلام رحمت به ضعف؛ اسلام جهاد و مبارزه با مستکبران، اسلام طرف‌دار مظلوم و ضدّ ظالم (۱۳۹۳/۱۲/۲۱)، اسلام «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»، اسلام پرهیزکاری و مردم‌سالاری (۱۳۹۳/۷/۸) و به‌طور کلی، اسلام ناب محمدی (۱۳۹۵/۲/۲۵) است که در قانون اساسی تجسّم و تبلور پیدا کرده است. «(۱۳۷۹/۴/۱۹) بنابراین به باور رهبر معظم انقلاب این «اسلام همه چیز ما است.» (۱۳۷۹/۴/۱۹) و حفظ آن بر همه واجب است.

۲. هدف مرجع بقای نظام اسلامی به معنای موجودیت یکپارچه از ساخت حقوقی و حقیقی است. (۱۳۸۷/۹/۲۴) از نظر رهبری، حفظ اسلام بدون نظام اسلامی ممکن نیست، بنابراین، حفظ نظام، واجب است و اوجب از همه امور است. (۱۳۸۹/۵/۳۱) و اگر کسی این را منکر باشد، اسلام را نفهمیده است. (۱۳۷۴/۱/۶) و معروفی بالاتر از ایجاد نظام اسلامی و حفظ نظام اسلامی نداریم. (۱۳۹۴/۱/۱) این بیان بدان معنا نیست که حفظ نظام اسلامی مقدم بر حفظ اسلام است. زیرا در دیدگاه ایشان، حفظ ساخت حقوقی نظام لازم و واجب است؛ اما کافی نیست. ساخت حقیقی که در حکم روح و معنا و مضمون نظام است اگر تغییر پیدا کند، ولو این ساخت ظاهری و حقوقی هم باقی بماند، نه فایده‌ای و نه دوامی خواهد داشت. (۱۳۸۷/۹/۲۴) بنابراین، این دو لازم و ملزوم یکدیگر هستند و نبود هر یک تهدید وجودی محسوب می‌شوند.

۳. هدف مرجع ولایت فقیه در اندیشه رهبر معظم انقلاب، به معنای جایگاه مهندسی نظام و حفظ خط و جهت نظام و جلوگیری از انحراف است (۱۳۸۳/۳/۱۴) و در رأس نظام اسلامی و همه امور قرار دارد. (۱۳۷۴/۱۲/۴) و اساسی‌ترین اصل و رکن رکین آن به شمار می‌آید. (۱۳۶۸/۴/۲۱) در این نگاه ولایت فقیه مشتمل بر نظریه ولایت فقیه، نهاد ولایت فقیه و ولی فقیه یا رهبر اسلامی است. از حیث نظری هسته مرکزی اسلام ناب محمدی را تشکیل می‌دهد و درعین حال اساسی‌ترین نهاد حاکمیتی نظام اسلامی به شمار می‌آید و به عنوان ولی و رهبر هدایت کشور و جامعه و عهده دار پاسداری و دیده بانی حرکت کلی نظام به سمت هدف‌های آرمانی و عالی‌اش است. (۱۳۸۳/۳/۱۴)

بدین‌سان، دفاع از هدف مرجع ولایت فقیه به عنوان ستون فقرات نظام اسلامی، وظیفه و تکلیف شرعی همه است. (۱۳۷۶/۹/۵) و هر نوع تهدیدی علیه آن، تهدید وجودی محسوب می‌شود. نتیجه‌ای که از سه هدف مرجع فوق در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب به آن رهنمون می‌شویم، این است که اسلام، نظام اسلامی و ولایت فقیه سه رکن ملازم هم هستند هر یک بدون دیگری نخواهند بود. اگر اسلامیت نباشد نظام اسلامی سامانی بی روح خواهد بود و اگر اسلام بدون نظام سیاسی باشد امکان صیانت آن وجود ندارد. بنابراین اگر در آرا و نظرات ایشان گزاره‌ای نظیر «واجب‌ترین واجبه‌ها، صیانت از جمهوری اسلامی است؛ چون صیانت اسلام - به معنای حقیقی کلمه - وابسته به صیانت از نظام سیاسی اسلامی است. بدون نظام سیاسی، امکان ندارد» (۱۳۸۹/۳/۱۴) دیده می‌شود، به معنای تنزل جایگاه مرجع امنیت بودن اسلام نیست. همچنین ارزش امنیتی ولایت فقیه نیز که به تعبیر رهبری از متن دین و فقه سیاسی اسلام استنباط شده و فقها در تمام ادوار، به آن اذعان کردند (۱۳۸۳/۳/۱۴)، کاسته نمی‌شود و تهدید علیه آن، تهدید امنیتی است و مستلزم تدابیر اضطراری می‌باشد.

۴. اگر مرجع امنیت در سطح ملی را فارغ و مستقل از سطوح فری و اجتماعی در منظومه فکری رهبری در نظر بگیریم، نمی‌توان مردم را در کنار سه مرجع فوق الذکر نادیده گرفت. بررسی دیدگاه رهبری نشان می‌دهد که مردم در سطح ملی، نقش محوری دارد و بدون آن، نظام اسلامی یکی از پایه‌های مشروعیتش را از دست خواهد داد. به بیان ایشان: «در اسلام مردم یک رکن مشروعیت‌اند.» (۱۳۸۲/۲/۲۶) البته در دیدگاه رهبری، پایه مشروعیت حکومت فقط رأی مردم نیست؛ پایه اصلی تقوا و عدالت است؛ منتها تقوا و عدالت هم بدون رأی و مقبولیت مردم کارایی ندارد؛ لذا رأی مردم هم لازم است. (۱۳۸۲/۲/۲۶) افزون بر این، مردم عنصر ذاتی و مقوم در نظریه مردم‌سالاری دینی به شمار می‌آید و این نظریه بدون مردم تجلی ظهور ندارد. همان‌طور که «بدون آرا کار مردم، حضور مردم و بدون تحقق خواست مردم، خیمه نظام اسلامی، سر پا نمی‌شود و نمی‌ماند.» (۱۳۷۸/۳/۱۴) بنابراین، مردم یکی از ارکان اساسی شاخص امنیت و ناامنی در سطح ملی است و تهدید جمهور مردم تهدید امنیتی به شمار می‌آید.

موضوعات مرجع امنیت سیاسی در سطح امت اسلامی

اندیشه امت اسلامی در اندیشه رهبری خاستگاه اسلامی و قرآنی دارد و نخستین فرآورده سیاسی-انسانی اسلام است (۱۳۷۶/۹/۱۸) امت اسلامی به جوامعی گفته می‌شود که «دین اسلام را به عنوان آیین و دین سعادت بخش در دو قلمرو مادی و معنوی پذیرفته‌اند.» (جعفری، ۱۳۵۷: ۱۲) چنین امتی، دارای هویت متعینی است و سرنوشت آن بسیار حائز اهمیت و راهبردی است. چنانکه می‌فرمایند: «مسلمانان عالم، عقل استراتژیک نظام اسلامی به حساب می‌آیند.» (۱۳۷۸/۳/۱۴) از آنجایی که سرنوشت امت اسلامی در اندیشه رهبری اهمیت راهبردی دارد، لذا «آنچه بر امت اسلامی می‌گذرد، برای ایشان نگران کننده است.» (۱۳۸۵/۱/۲۷) و اگر غافلانه با تهدیدات استکبار برخورد شود، به معنای مورد تهدید قرار گرفتن سرنوشت ما و آینده امت اسلامی است. (۱۳۸۳/۹/۳۰) از این رو، بر اساس بینش توحیدی رهبر معظم انقلاب، موضوعات مرجع امت اسلامی، اهمیت و ارزش حفاظت بسیار کلیدی دارند. وحدت اسلامی، کرامت اسلامی، هویت اسلامی، عزت اسلامی، عظمت مسلمانان، اقتدار مسلمانان، مصالح اسلامی، پیشرفت امت اسلامی، تمدن اسلامی از جمله موضوعات با اهمیت در اندیشه رهبری است. واکاوی بیانات رهبری نشان می‌دهد که از بین این موضوعات عزت اسلامی، هویت سیاسی اسلامی، وحدت و استقلال امت اسلام دارای مختصاتی است که به مخاطره افتادن آنها می‌تواند علت‌العلل تهدیدات مسلمانان باشد. از این رو، این چهار عنصر، کلیدی‌ترین مرجع امنیت سیاسی در سطح امتی است.

۱. هدف مرجع عزت امت اسلامی به معنای عدم تسلیم، انسلام، انظلام، نه در مرحله باورهای قلبی و نه در مرحله عمل است. (۱۳۹۰/۱۰/۷) بنابراین عزت برای جامعه و نظام اسلامی بدان معنا است که زیر بار دشمنان و بیگانگان و قدرت‌های زورگو نمی‌رود. (۱۳۷۰/۱۰/۱۱) و در هیچ‌یک از برخوردهای بین‌المللی حرکت نمی‌کند که منتهی به ذلیل شدن اسلام و مسلمین شود. (۱۳۶۸/۱۱/۹) مطابق تحلیل محتوای بیانات رهبری، عزت اسلامی برای امت اسلامی حیاتی است و حفظ آن بر همه مسلمانان واجب است. به بیان ایشان: «دنیای اسلام باید به فکر حفظ عزت امت اسلامی باشد.» (۱۳۸۳/۶/۲۶) و «هر پدیده یا شخص یا حکومت و نظامی که مسلمانان را نسبت به کسب عزت و عظمت اسلامی بی‌اعتنا، یا از آن مأیوس سازد، کاری دشمنانه محسوب می‌شود.» (۱۳۷۷/۱/۱۲) افزون بر این، رهبر

مזعم انقلاب به‌طور کلی معتقد است که اگر چنانچه عزت ملی در یک کشوری از بین رفت و نابود شد، هویت آن ملت نابود می‌شود. (۱۳۹۷/۳/۷) بنابراین، فرازهای فوق نشان می‌دهد که عزت اسلامی برای امت اسلامی حیاتی و حفظ آن بر همه مسلمانان واجب است. بر همین پایه «جمهوری اسلامی طرفدار عزت کشورهای اسلامی است.» (۱۳۸۸/۱۱/۲۸)

۲. هدف مرجع هویت امت اسلامی به‌طور کلی و هویت سیاسی به عنوان جزیی از آن از عناصر مقوم و وجودی امت اسلامی محسوب می‌شوند. نبود آن به معنای نبود امت اسلامی است. از این رو، هر نوع خطری هویت سیاسی امت اسلامی را نشانه گیرد یا مانع از شکل‌گیری آن شود، به عنوان تهدید راهبردی به شمار می‌آید. «هر پدیده یا شخص یا حکومت و نظامی که مسلمانان را از هویت اسلامی‌شان بیگانه کند، کاری دشمنانه می‌کند؛ و اگر خود، دشمن نیست، سرانگشت دشمن است.» (۱۳۷۷/۱/۱۲) در این دیدگاه هویت سیاسی زمانی شکل خواهد گرفت مجموعه جهان اسلام، جهان کفر و الحاد را در برابر خود ببیند. این امری است که از نظر رهبری امت اسلامی، نسبتاً فاقد آن است. «مردم مسلمانند، نماز هم می‌خوانند، روزه هم می‌گیرند، شاید زکات هم می‌دهند اما مجموعه جامعه، هویت اسلامی ندارد؛ یعنی یک شخصیتی، یک حقیقتی قرار گرفته در مقابل حقیقت کفر و حقیقت طاغوت وجود ندارد. لذا شما می‌بینید آنها دخالت می‌کنند؛ در فرهنگ اینها دخالت می‌کنند، در باورهایشان دخالت می‌کنند، در اقتصادشان دخالت می‌کنند، در روابط اجتماعی‌شان دخالت می‌کنند، سیاست‌هایشان را در مشت می‌گیرند. (۱۳۹۶/۲/۷) به باور رهبری بیداری اسلامی نوعی بازیابی هویت سیاسی امت اسلامی بود، درعین حال، پیش بینی ایشان این بود که «جبهه کفر و استکبار همه کوشش خود را به کار خواهند برد تا نظام‌های جدید، هویت اسلامی و مردمی نیابد.» (۱۳۹۰/۸/۱۴)

۳. مرجع وحدت اسلامی نیز به دلایل مختلف یکی از اهداف مرجع امنیت سیاسی امت اسلامی است و باید آن را تأمین و از آن دفاع کرد. فراوانی کاربرد واژه وحدت اسلامی در بیانات رهبری، نیز این اهمیت را نشان می‌دهد. چنانکه در بیان ایشان به صراحت مطرح می‌شود که «مسئله وحدت، امروز در رأس مسائل اسلامی است. (۱۳۹۳/۱۰/۱۹) با این حال، اهمیت مرجع بودن وحدت از منظر مقام معظم رهبری در این حقیقت است که وحدت عنصر کلیدی شکل دهنده و تداوم بخش امت

اسلامی است و بدون اتحاد و همدلی مسلمانان، امتی شکل نخواهد گرفت. لذا «وحدت بالاتر، بعد از وحدت میان آحاد یک کشور و یک ملت: وحدت امت اسلامی است.» (۱۳۷۱/۶/۲۲) اگر اتحاد بین مسلمین به صورت واقعی و به معنای حقیقی تحقق پیدا کند، اکثر مشکلات مسلمین برطرف خواهد شد. «(۱۳۸۹/۱۲/۱) با توجه به شرایطی که بر جهان اسلام حاکم است «در یک چنین شرایطی اتحاد امت اسلامی اوجب واجبات است.» (۱۳۹۶/۹/۲) و «امت اسلامی باید در سایه اتحاد به اوج تعالی برسد.» (۱۳۹۷/۳/۲۵) بنابراین، وحدت و انسجام اسلامی امروز یک فریضه حتمی است که با همکاری خردمندان و دلسوزان متعهد می‌تواند راه‌های عملی آن پیموده شود. (بیانات، ۱۳۸۶/۹/۲۷)

۴. هدف مرجع استقلال امت اسلامی به معنای «آزادی از اراده بیگانگان و اراده دیگران است و اینکه یک ملتی سرنوشت خودش را خودش تعیین کند.» (۱۳۹۳/۳/۱۶) بنابراین امت اسلامی تعیین نمی‌یابد مگر اینکه به عنوان یک هویت و موجودیت مستقل، از اراده غیر باشد، زیرا یک ملت وقتی می‌تواند از کرامت، عزت و موجودیتش، به معنای واقعی کلمه دفاع کند که مستقل و متکی به نیرو و اراده خود باشد و با توکل به خداوند متعال، پیوسته این آمادگی را حفظ کند. لذا از نظر رهبری معظم انقلاب، که هدف نهایی تشکیل امت اسلامی و تمدن نوین اسلامی است، جمهوری اسلامی باید از استقلال امت اسلامی دفاع کند و باید تلاش کند تا مسلمانان به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیتی خود دست یابند. چنانکه می‌فرماید: «سخن حق انقلاب اسلامی در دنیا که همان استقلال امت اسلامی و عزت اسلامی است در بین مسلمانانها و در جوامع اسلامی جایگزین خواهد شد.» (بیانات، ۱۳۸۸/۶/۲۶) بدین ترتیب بر اساس سطح تحلیل امت اسلامی «هر جا حرکت اسلامی است، هر جا دفاع از هویت اسلامی است، هر جا دفاع از مظلوم است، جمهوری اسلامی آنجا حاضر است و حاضر خواهد بود.» (۱۳۹۱/۴/۲۱)

موضوعات مرجع امنیت سیاسی در سطح بین‌الملل (بشریت)

اندیشه سیاسی رهبر معظم انقلاب مانند اندیشه امام خمینی (ره) به محیط بین‌الملل توجه ویژه شده است. این توجه ریشه در بینش توحیدی از یک‌سو و خاصیت و ماهیت انقلاب اسلامی از سوی دیگر دارد. در بینش توحیدی رهبری، اسلام مکتبی برای همه بشریت و طرحی برای جامعه

جهانی است. همچنین انقلاب اسلامی که بر پایه مکتب اسلام و هدایت‌های اسلام شناس ناب اسلامی منبعث شده است نیز در آرا و نظرات معظم‌له دارای بعد جهانی و بین‌المللی است و نباید هرگز مورد غفلت قرار گیرد. (۱۳۶۸/۹/۳) بنابراین نظام بین‌المللی واقعی است که عینیت دارد، و باید ملت‌ها در آن امنیت داشته باشند، اما به دلیل مناسبات سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، ملت‌ها فاقد امنیت سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و حتی نظامی هستند. (۱۳۶۸/۴/۲۵) طبق آرا و نظرات رهبر معظم انقلاب عدالت مهدوی، رهایی (آزادی)، کرامت بشری سه مرجع امنیت در نظام بین‌الملل به شمار می‌آید و همه باید برای استقرار آن کوشش کنند.

۱. مرجع عدالت مهدوی در آرا و نظرات رهبر معظم انقلاب ریشه در مبانی اسلامی دارد و یک تکلیف الهی محسوب می‌شود. باور به مهدویت و مقوله انتظار پیوند بلافصل با عدالت دارد؛ عدالتی که در سطح جهانی باید محقق شود. «انتظار ظهور امام زمان (عج)، به معنای انتظار برای پر شدن جهان از عدل و داد و عدالت برای همه انسان‌ها [و] انتظار رفع ظلم از صحنه زندگی بشر و انتظار فرا رسیدن دنیایی برتر از لحاظ معنوی و مادی است.» رهبر معظم انقلاب، موضوع عدالت بین‌المللی را جزء معیارهای جمهوری اسلامی می‌دانند و یکی از دلایل و فلسفه تشکیل نظام اسلامی محسوب می‌شود (۱۳۸۴/۱۱/۸) در بیان رهبری عدالت بین‌المللی همان عدالت مهدوی است. از این رو، «عدالت حضرت مهدی (عج) که مربوط به سطح جهان است... استقرار عدالت چه در سطح جهانی - آن‌طور که وارث انبیا انجام خواهد داد - و چه در همه بخش‌های دنیا، احتیاج به این دارد که مردمان عادل و انسان‌های صالح و عدالت طلب، قدرت را در دست داشته باشند و با زبان قدرت با زورگویان حرف بزنند... (۱۳۸۱/۷/۳۰). افزون بر این، از نظر رهبری عدالت ماهیت انقلاب اسلامی را تشکیل می‌دهد که نبود آن به معنای زوال انقلاب اسلامی به شمار می‌آید. (۱۳۸۳/۹/۱۰) استراتژی جبهه حق نیز استقرار عدالت در جهان و از بُن‌کندن ظلم از دنیای سیاست است. (۱۳۶۱/۹/۷ و ۱۳۷۳/۱۰/۱۰) با این وصف، اهمیت استقرار عدالت در سطح جهانی و دفاع از آن به گونه‌ای است که رهبری از همه مسلمانان می‌خواهد که هر کجای جهان هستند از آن دفاع و پشتیبانی نمایند. (۱۳۷۱/۱۱/۱۸)

۲. مرجع‌رهایی و آزادی به معنای رهایی بشریت از نظام سلطه و زنجیرهای ظلم و ستم و جاهلیت مدرن است که در کنار عدالت جهانی مکرر مورد توجه رهبری قرار گرفته است. ناگفته پیداست که در منظومه فکری رهبری عدالت کلیدی‌ترین مفهوم و محوری‌ترین عنصر مرجع امنیت محسوب می‌شود و سایر عناصر با آن تعریف و حتی ممکن است به واسطه آن بروز و ظهور نمایند. «اگر عدالت تأمین شد، حقوق انسان و کرامت بشری هم تأمین می‌شود و انسانها به حقوق و آزادی خود هم می‌رسند. بنابراین عدالت محور همه چیز است.» (۱۳۸۲/۸/۲۲) با این فرض در آرا و نظرات رهبری رهایی یا آزادی انسان از قیود هر امر غیرالهی و غل و زنجیرهایی که آنها را در راه سعادت و حیات طیبه مانع شوند، از رسالت‌های انبیا به شمار می‌آید. (۲۵/ ۱۳۶۷/۵) تحقق اصل رهایی و آزادی بشر نیز با اندیشه مهدویت رهبر معظم انقلاب پیوند می‌خورد. (۱۳۸۴/۶/۲۹) نکته با اهمیت این است که، رهبر معظم انقلاب دفاع از آزادی و آزادیخواهی در جهان را فلسفه انقلاب می‌دانند. (۱۳۸۱/۳/۱۴) از این‌رو، در آرا و نظرات سیاسی رهبری حمایت از آزادی خواهی و آزادیخواهان ضد نظام سلطه همواره تأکید شده است. (۱۳۷۱/۴/۳۱)

۳. هدف مرجع کرامت بشر در اسلام نه بر مبنای یک قرارداد و اعتبار، بلکه بر اساس یک مبنای هستی‌شناسی است که منشاء آن ذات خلقت بشری است. کرامت ذاتی انسان نیز از درون این بینش که توحیدی است، بروز می‌کند. در واقع وقتی بر مبنای بینش توحیدی انسان غایت جهان هستی است، حفظ کرامت او فریضه و تکلیف برای همه است. دفاع از این کرامت تا آنجا اهمیت دارد که رهبر معظم انقلاب در جمع نیروهای مسلح، آنها را به عنوان یکی از مدافعان کرامت بشری خطاب کردند. (۱۳۸۴/۹/۳۰) دفاع از مظلومان و عدالتخواهان جهان، مقابله با سلطه‌گری و سلطه‌پذیری به عنوان دو منکر بین‌المللی و نفی استبداد و دیکتاتوری در راستای کرامت انسانی و بشری مورد توجه و تأکید رهبر معظم انقلاب قرار گرفته است. (۱۳۸۰/۸/۱۶) بر این پایه فرمودند «در دنیا هر جا که ندای عدالتخواهی بلند شده است، این انقلاب آنجا را با خود و از خود و متناسب با خود یافته است و با حق‌جویان و عدالتخواهان عالم، همراهی کرده است.» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۷۴/۳/۴)

نتیجه‌گیری

این مقاله در پی کشف پاسخ به این سؤال محوری در اندیشه سیاسی و امنیتی رهبر معظم انقلاب بود که امنیت چه کسی و چه چیزی باید تأمین شود؟ دستیابی به این سؤال، مرجع امنیت را که امری ضروری در سیاستگذاری امنیتی است، از منظر ایشان مشخص کرده است.

مرجع امنیت در منظومه اندیشه رهبری، بر اساس تهدیدات و آسیب‌پذیری‌ها تعیین شده است در عین حال، معیار شناخت و تعیین موضوعاتی است که باید تأمین امنیت آنها در اولویت باشد و افزون بر این، ملاک تشخیص و تحلیل وجود یا فقدان تهدیدات امنیتی موجود و احتمالی علیه ارزش‌های حیاتی و تدابیر اضطراری مناسب برای مقابله با آنها است.

ارزش‌مندی اهداف مرجع امنیت که مستلزم حفظ آن در برابر تهدیدات و آسیب‌پذیری‌ها است، ریشه در مبانی هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی دارد و این همان وجه فارق است که اهداف مرجع امنیت را به رغم شباهت ظاهری با اهداف مطرح شده در گفتمان‌های عرفی‌گرا متمایز ساخته است. به بیان دیگر آن چیزی که مرجع امنیت فردی، جمعی، ملی و جهانی را در اندیشه امنیتی رهبری متفاوت کرده، معنا بخشی به این مراجع است که بر اساس جهان بینی اسلامی و بینش توحیدی صورت گرفته است. در همین چارچوب، برخلاف نظریه‌های متعارف و عرفی‌گرا، مرجع امنیت امتی از سوی ایشان مورد توجه قرار گرفت.

جدول شماره ۲: خلاصه نتایج

ابعاد	سطح	اهداف مرجع امنیت	بخشی از مصادیق اصول منبعث از هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
امنیت سیاسی	سطح فردی	کرامت انسانی	اصل انسان برترین آفریده و جانشین خدا (۱۳۶۶/۶/۳۱) اصل هدفدار بودن انسان در عالم هستی (۱۳۸۹/۸/۴)
			اصل آزادی انسان در جمیع شؤون حیاتی خود به غیر از عبودیت خدا (۱۳۷۷/۶/۱۲) اصل حریت بر پایه فطرت انسانی (۱۳۷۷/۶/۱۲)
		باور و ایمان سیاسی	اصل زیر بنایی بودن افکار، جهان‌بینی و دیدگاه‌های انسان (۱۳۶۸/۳/۱۸) اصل ایمان رمز پیروزی و غلبه بر دشمن (۱۳۸۲/۱۱/۸)

سطح جامعه	هویت جمعی	اصل نگرش توحیدی مبنای ساخت اجتماعی جامعه اسلامی. (۱۳۶۲/۶/۲۱) اصل جامعه‌ای هدایت محور (۱۳۶۵/۸/۱۰) اصل اصلاح جامعه از رهگذر اصلاح نفس انسانی (۱۳۶۶/۶/۱۹)
	تعلقات اسلامی و ملی	اصل نگرش توحیدی مبنای ساخت اجتماعی جامعه اسلامی. (۱۳۶۲/۶/۲۱) اصل امامت‌محوری جامعه (۱۳۷۵/۳/۲۰)
	وحدت و انسجام	اصل ساخت وحدت بر پایه جهان بینی و وحدت عالم هستی (۱۳۷۵/۷/۱۸)
سطح ملی	اسلام و نظام اسلامی	اصل ساخت سیاسی و نظام حکومتی بر پایه عبودیت خدا (۱۳۷۷/۲/۱۸) اصل تنظیم پایه‌های حکومت اسلامی و اداره جامعه بر مبنای اصول جهان‌بینی (۱۳۹۰/۶/۴)
	ولایت	اصل وفاداری به خط امام عظیم‌الشان (۱۳۷۰/۱۱/۳۰)
	مردم	اصل مردم سالاری (بیانات، ۱۳۸۳/۳/۱۴) اصل مسئول بودن همه مردم در امر حکومت (بیانات، ۱۳۸۹/۹/۱۰)
امت اسلامی	عزت امت اسلامی	اصل اقتدار سیاسی با حرکت در مدار توحید (۱۳۷۷/۲/۲۱) اصل اقتداربخشی مردم به نظام سیاسی (۱۳۸۳/۳/۱۴)
	هویت سیاسی امت اسلام	اصل حضور عبودیت در عمل سیاسی و موضع‌گیریهای سیاسی (۱۳۷۷/۲/۱۸)
	وحدت اسلامی	اصل یدالله مع الجماعه، اقتدار سیاسی با حرکت در مدار توحید (۱۳۷۷/۲/۲۱) اصل ساخت وحدت بر پایه جهان بینی و وحدت عالم هستی (۱۳۷۵/۷/۱۸)
	استقلال امت اسلامی	اصل سرپیچی از اطاعت انداد الله (۱۳۷۹/۹/۱۲)
سطح بین‌الملل	عدالت مهدوی	اصل غلبه و پیروزی حق بر باطل (۱۳۹۰/۶/۴) اصل جامعه‌ای عدالت محور (۱۳۷۲/۶/۳)
	رهایی و آزادی	اصل حریت بر پایه فطرت انسانی (۱۳۷۷/۶/۱۲) اصل مکلف بودن انسان به پیگیری آزادی خود و دیگران (۱۳۹۱/۸/۲۳) اصل سلطه سیاسی در غفلت از توحید (۱۳۶۹/۳/۱۰)
	کرامت بشری	اصل عزیز بودن انسان از نظر آفرینش الهی (۱۳۷۹/۹/۱۲) اصل تعرض به یک انسان تجاوز به همه انسانیت (۱۳۶۶/۶/۳۱)

مرجع امنیت در اندیشه سیاسی امنیتی رهبری با توجه به نگاه توسعه‌ی به امنیت ملی، چند سطحی، چند بعدی و چند وجهی است. مطابق دیدگاه رهبری، برای تعیین مرجع امنیت باید سطوح پنجگانه فردی، جمعی، ملی، امتی و جهانی (بشری) را مد نظر قرارداد. هر سطحی از سطوح فوق، ابعادی دارد که متناسب با ابعاد امنیت است و بعد سیاسی یکی از ابعاد مهم آن می‌باشد؛ و اهداف مرجع امنیت در هر بعدی از ابعاد امنیت ملی نیز چند وجهی است،

شکل شماره ۳: مدل مرجع امنیت (محقق یافته)

بنابراین، در اندیشه رهبری به جای مرجع امنیت، با مراجع امنیت سر و کار داریم و این مراجع امنیت از هم مستقل نبوده، بلکه بین سطوح، ابعاد و وجوه مرجع امنیت رابطه معنایی برقرار است و هر یک در درون خود نیز انداموار بوده و شرایط تأثیر و تأثری بین آنها برقرار است. رمز این رابطه

تعاملی در مبانی هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی اندیشه امنیتی رهبری نهفته است. به‌طورنمونه امنیت در سطوح جامعه، ملی، امتی و جهانی بدون امنیت و اصلاح فرد میسر نیست. در واقع مبانی انسان‌شناسی این حقیقت را بازگو می‌کند که هر نوع مدیریت امنیتی باید با لحاظ دو بعد وجودی انسان طراحی شود و گرنه امنیت سیاسی در هیچ سطوحی با نادیده گرفتن ساختار وجودی انسان، انجام پذیرد، محکوم به شکست است. بر اساس آموزه‌های توحیدی، فطرت انسان، کرامت انسان و خلیفه الهی بودن انسان به‌صورت مستقیم، مرجع امنیت را تحت تأثیر قراردادده و در هر سطح از سطوح مراجع امنیت و دفاع تجلی یافته است. همان‌طور که در سطح فرد کرامت انسان اصالت دارد، به همین ترتیب در سطح جامعه کرامت جمعی یعنی انسانیت اصالت دارد؛ در سطح امت نیز به دلیل مختصات مسلمان بودن امت و ارزش راهبردی که آموزه‌های اسلامی برای آن قائل است، به طریق اولی کرامت مؤمنان از مرتبه و درجه ویژه‌ای برخوردار است و در نهایت در سطح جهانی کرامت بشری از ارزش‌های اصیلی برخوردار است که مستلزم تأمین امنیت و دفاع از آن است. کرامت یا تکریم انسان در اندیشه رهبری شامل تکریم تکوینی و تکریم تشریحی می‌شود؛ یعنی هم در نظام خلقت انسان تکریم شده و همه جهان برای انسان آفریده شده است و هم کرامتی در حکومت و نظام اسلامی برای انسان تعیین شده است. (۱۳۹۰/۶/۴)

منابع و ماخذ

۱. امام خمینی، سید روح الله (۱۴۱۵ هـ.ق)، تهران: *البیع*، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۲. افتخاری، اصغر (۱۳۹۱)، *تهدید نرم: رویکرد اسلامی*، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۳. افتخاری، اصغر (۱۳۹۲)، *راهبرد پیشگیری در امنیت بین‌الملل، رهیافت‌های عرفی‌گرا و شریعت مدار*، فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، ش ۴، زمستان.
۴. آزر، ادوارد ای و این مون چونگ (۱۳۷۹)، *امنیت ملی در جهان سوم*، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۵. بوزان، باری (۱۳۸۹)، *مردم، دولت‌ها و هراس*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. بوزان، باری و دیگران (۱۳۸۶)، *امنیت: چارچوب نوین تحلیل بوزان*، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۷. بهتاش، محبوبه (۱۳۸۹)، *مرجع امنیت در جمهوری اسلامی ایران (با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ره) و آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی)*، قم: دانشگاه باقرالعلوم (ع).
۸. پورسعید، فرزاد (۱۳۸۹)، *مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی*، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۳، پاییز.
۹. حاج زاده، هادی (۱۳۹۴)، *مرجع امنیت در فقه امامیه و حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران*، رساله دکتری، پردیس فارابی دانشگاه تهران.
۱۰. رحمت‌اللهی، حسین و همکاران (۱۳۹۴)، *امنیت سیاسی افراد و مرجع آن در فقه امامیه*، حقوق اسلامی، سال ۱۲، ش ۴۴، بهار.
۱۱. ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۷)، *کتاب نظریه امنیت جمهوری اسلامی ایران*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۲. ریچارد، فالک (۱۳۸۰)، *نظریه، واقع‌گرایی و امنیت جهانی*، در *ارزیابی‌های انتقادی در زمینه امنیت بین‌الملل*، تهران: نشر نی.
۱۵. عبدالله خانی، علی (۱۳۸۳)، *نظریه‌های امنیت؛ مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی*، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
۱۶. قربی، سید محمد جواد و سید صدرالدین موسوی (۱۳۹۳)، *بررسی مرجع امنیتی در مکتب امنیتی امام خمینی قدس سره*، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ش ۹، تابستان.

۱۷. کامل السعید، مصطفی (۱۳۸۱)، *مشروعیت و امنیت در کشورهای عربی*، ترجمه: قدیر نصری، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ش ۱۶، تابستان.
۱۸. کریمی مله، علی (۱۳۸۴)، *شناسایی مرجع امنیت در رویکرد امنیت ملی امام خمینی (ره)*، تهران: فصلنامه مطالعات راهبردی.
۱۹. کن بوث (۱۳۸۶)، *امنیت در وضعیت آنارشی: واقع‌گرایی آرمانی در نظریه و عمل*، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
۲۰. لکزایی، نجف و هادی حاجی زاده (۱۳۹۳)، *بررسی امنیت اقتصادی افراد از خلال قواعد فقه امامیه با نگاهی به مرجع امنیت*، دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، سال بیست و یکم، شماره ۶، پاییز و زمستان.
۲۱. لکزایی، نجف (۱۳۹۳)، *امنیت متعالیه سیاست متعالیه*، دوره ۲، شماره ۵، تابستان.
۲۲. مطهری، مرتضی (۱۳۶۱)، *عدل الهی*، تهران: صدرا.
۲۳. نجفی، محمد حسن (۱۹۸۱)، *جواهر الکلام، کتاب الجهاد*، نشر: بیروت، دار احیاء تراث العربی.

سایت اینترنتی:

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار امام خامنه‌ای، WWW.KHAMENEI.IR